

DOORWERKING EN HERSTEL VAN EEN ONVERWACHT VALSE START OP DE ARBEIDSMARKT

DE MIDDELLANGETERMIJNIMPACT VAN DE CORONAPANDEMIE OP
DE OVERGANG VAN HET ONDERWIJS NAAR DE ARBEIDSMARKT

RAPPORT

seo • economisch onderzoek

AUTEURS

HENRI BUSSINK, ALBERT RUTTEN & BAS TER WEEL

MET SUBSIDIE VAN

AMSTERDAM, OKTOBER 2024

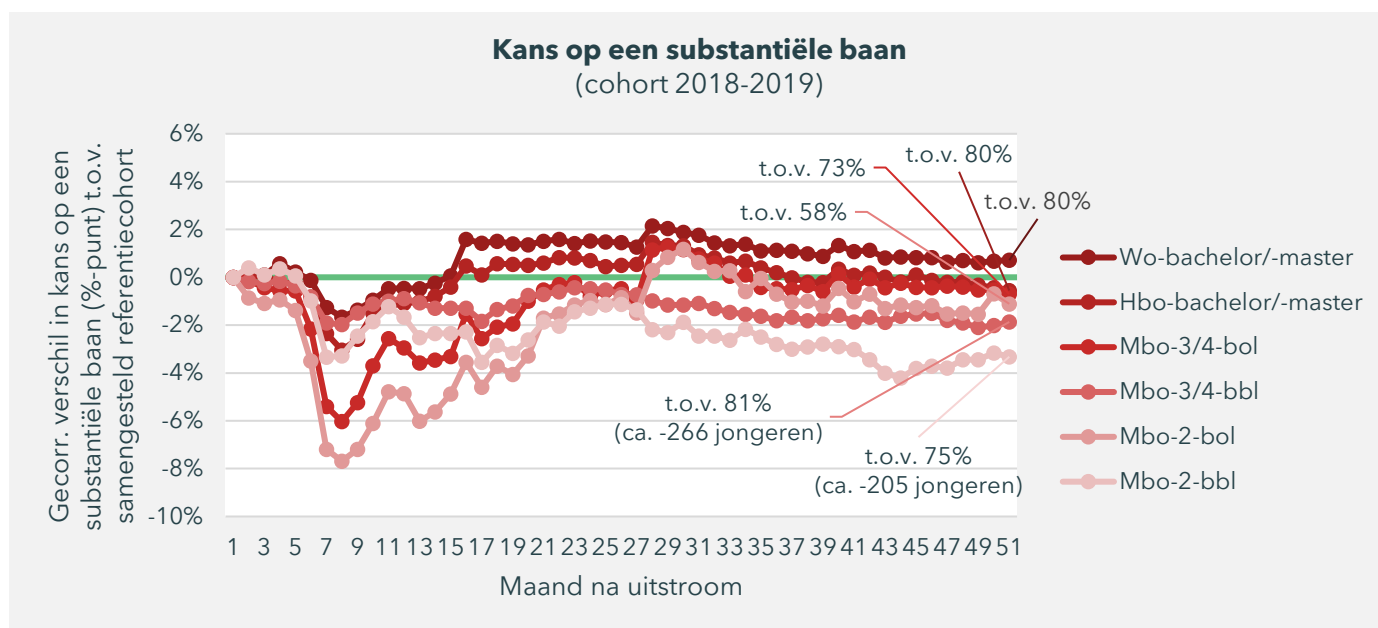
Samenvatting

De tijdelijk verslechterde baankansen van jongeren die vlak voor (eind 2019) of tijdens (eind 2020) de coronapandemie de arbeidsmarkt betreden zijn binnen drie tot vier jaar na uitstroom volledig hersteld, enkele groepen uitgezonderd. Het GGZ-gerelateerde medicijngebruik is onder deze cohorten jongeren niet of nauwelijks toegenomen in vergelijking met eerdere cohorten.

De coronapandemie heeft geen langetermijnpact op de arbeidsmarktpositie en mentale gezondheid van jongeren die vlak voor (eind 2019) of tijdens (eind 2020) de pandemie de arbeidsmarkt betreden. Hoewel jongeren uit cohort 2018-2019 tijdens de eerste twee lockdowns een (dubbele) dip in baankansen ondervinden, zijn deze ruim vier jaar na uitstroom hersteld tot op het niveau van jongeren uit eerdere cohorten. Jongeren uit cohort 2019-2020 hebben ruim drie jaar na uitstroom zelfs hogere baankansen in vergelijking met jongeren uit eerdere cohorten wat waarschijnlijk wordt gedreven door een krappere arbeidsmarkt en forse steunpakketten tijdens de pandemie. De reële uurlonen zijn voor beide cohorten jongeren op peil gebleven ten opzichte van eerdere cohorten, ondanks een tijdelijke daling door hoge inflatie in 2022 en 2023. Het GGZ-gerelateerde medicijngebruik is vrijwel gelijk aan eerdere cohorten, met slechts een tijdelijke dip voor cohort 2018-2019 aan het begin van de pandemie, mogelijk als gevolg beperkte zorgtoegang.

Voor jongeren die vlak voor de coronapandemie (eind 2019) de arbeidsmarkt betreden heeft de pandemie de ongelijkheid in baankansen tussen opleidingsniveau vergroot. Figuur S.1 laat zien dat mbo-afgestudeerden, vooral van de beroepsopleidende leerweg (bol), een diepere en langdurigere dip in baankansen ervaren dan hbo- en wo-afgestudeerden. Hun baankansen liggen ruim vier jaar na uitstroom onder het niveau van dezelfde groep jongeren uit eerdere cohorten. De baankansen van hbo- en wo-afgestudeerden daarentegen herstellen sneller en liggen ruim vier jaar na uitstroom op of boven het niveau van vergelijkbare jongeren uit eerdere cohorten.

Figuur S.1 De coronapandemie heeft de ongelijkheid in baankansen tussen opleidingsniveaus vergroot voor jongeren die vlak voor de pandemie de arbeidsmarkt betreden

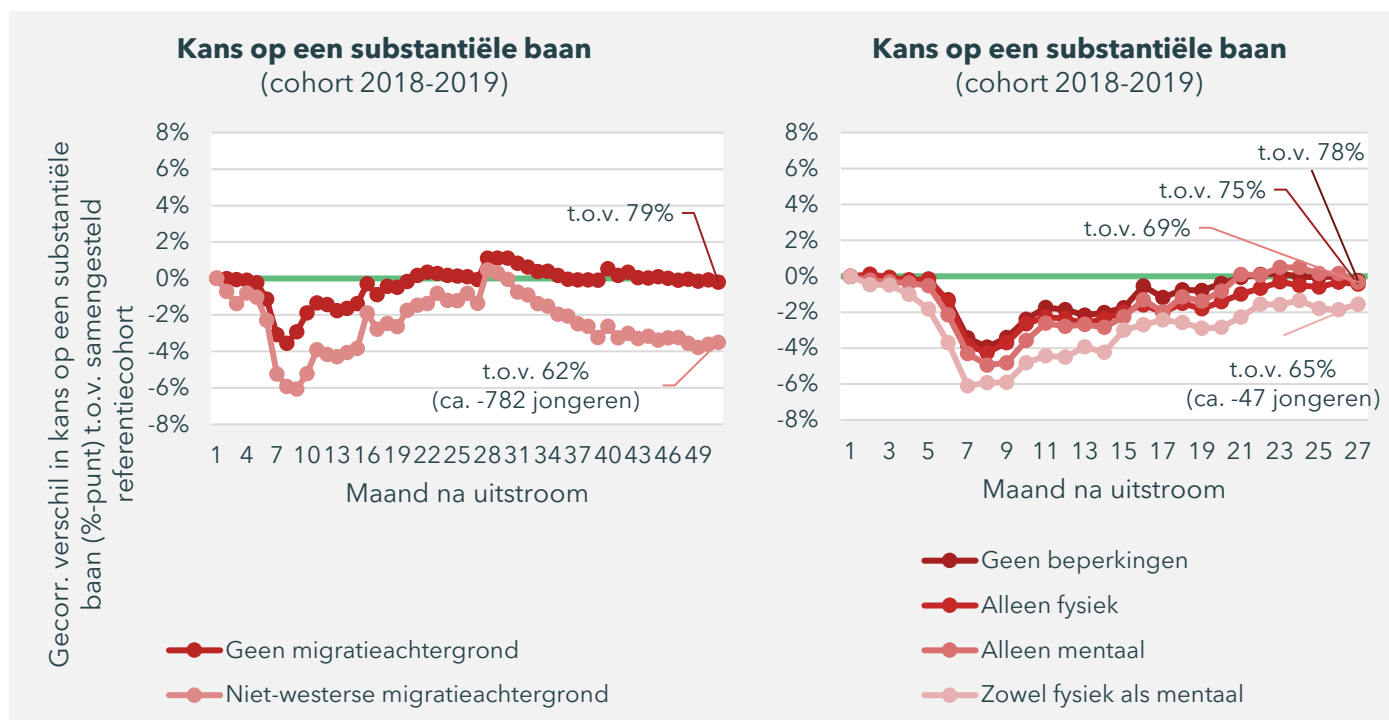

Noot: De gemiddelde kans op een substantiële baan in het samengestelde referentiecohort in respectievelijk de eerste maand (t=1) en ruim vier jaar (t=51) na uitstroom is: Wo-bachelor/-master: 64 en 80 procent; Hbo-bachelor/-master: 70 en 80 procent; Mbo-3/4-bol: 64 en 73 procent; Mbo-3/4-bbl: 90 en 81 procent; Mbo-2-bol: 48 en 58 procent; en Mbo-2-bbl: 80 en 75 procent.

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

Jongeren met een migratieachtergrond en jongeren met zowel fysieke als mentale gezondheidsbeperkingen hebben qua baankansen ook vaker en langer last van de coronapandemie. Figuur S.2 laat zien dat de baankansen van jongeren met een migratieachtergrond en jongeren met zowel fysieke als mentale gezondheidsbeperkingen respectievelijk ruim vier en twee jaar na uitstroom niet volledig zijn hersteld, in tegenstelling tot jongeren zonder migratieachtergrond en jongeren zonder gezondheidsbeperkingen. Hierdoor is de bestaande ongelijkheid in baankansen voor deze groepen jongeren sinds de pandemie verder vergroot. Dit komt vooral doordat deze groepen jongeren minder vaak een substantiële baan hebben van minimaal drie dagen per week en in mindere mate doordat zij überhaupt geen baan hebben.

Figuur S.2 Jongeren met een migratieachtergrond en jongeren met zowel fysieke als mentale gezondheidsbeperkingen die vlak voor de coronapandemie de arbeidsmarkt betreden hebben vier jaar na uitstroom lagere baankansen dan dezelfde groep jongeren uit eerdere cohorten

Noot: De gemiddelde kans op een substantiële baan in het samengestelde referentiecohort in respectievelijk de eerste maand (t=1), ruim drie jaar (t=39) en ruim vier jaar (t=51) na uitstroom is: Geen migratieachtergrond: 70, 80 en 79 procent; en Niet-westerse migratieachtergrond: 55, 63 en 62 procent.

De gemiddelde kans op een substantiële baan in het samengestelde referentiecohort in respectievelijk de eerste maand (t=1) en ruim twee jaar (t=27) na uitstroom is: Geen beperkingen: 68 en 78 procent; Alleen fysiek: 66 en 75 procent; Alleen mentaal: 59 en 68 procent; en Zowel fysiek als mentaal: 57 en 65 procent.

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

Voor jongeren die tijdens de coronapandemie (eind 2020) de arbeidsmarkt betreden lijkt de pandemie nauwelijks impact te hebben op baankansen, zowel op korte als lange termijn. De bestaande ongelijkheid in baankansen tussen opleidingsniveaus is zelfs verkleind, vooral voor mbo-afgestudeerden van de beroepsopleidende leerweg (bol), terwijl de bestaande ongelijkheid in baankansen tussen mannen en vrouwen en tussen jongeren met en zonder migratieachtergrond grotendeels gelijk is gebleven.

In tegenstelling tot eerdere crises leidt de coronapandemie niet tot langdurig negatieve gevolgen voor de baankansen en reële uurloren van jongeren die de arbeidsmarkt betreden. Waar jongeren na eerdere recessies vaak jarenlang kampen met lagere baankansen en/of lonen, zijn de baankansen van jongeren die vlak voor of tijdens de pandemie de arbeidsmarkt betreden juist snel hersteld tot op of boven het niveau van eerdere cohorten. Dit is waarschijnlijk mede te danken aan de forse overheidssteun tijdens de pandemie, het veerkrachtige economische herstel na de lockdowns en de onderliggende krappe arbeidsmarkt die de vraag naar werkenden (en dus ook recent afgestudeerden) hoog heeft gehouden.

Inhoudsopgave

Samenvatting	2
1 Inleiding	6
1.1 Achtergrond en doel	6
1.2 Onderzoeksaanpak	7
2 De overgang onderwijs-arbeidsmarkt in crisistijd	10
2.1 Langetermijnpact op arbeidsmarktpositie	10
2.2 Langetermijnpact op (mentale) gezondheid	11
3 Ontwikkeling arbeidsmarktpositie tijdens en na de coronapandemie	12
3.1 Ontwikkeling arbeidsmarktpositie	12
3.2 Verschillen tussen opleidingsniveau	16
3.3 Verschillen naar geslacht	20
3.4 Verschillen naar herkomst	21
3.5 Verschillen naar gezondheidsbeperkingen	23
4 Ontwikkeling mentale gezondheid tijdens en na de coronapandemie	26
4.1 Ontwikkeling mentale gezondheid	26
4.2 Verschillen tussen opleidingsniveaus	28
4.3 Verschillen naar geslacht	29
4.4 Verschillen naar herkomst	30
4.5 Verschillen naar gezondheidsbeperkingen	31
Referenties	33
Bijlage A Beschrijvende statistieken	35
Bijlage B Schattingsresultaten	36
Bijlage B.1 Substantiële baan	36
Bijlage B.2 GGZ-gerelateerd medicijngebruik	37

1 Inleiding

Dit onderzoek vergelijkt de ontwikkeling van de arbeidsmarktpositie (baankansen en reële uurlonen) en mentale gezondheid (GGZ-gerelateerd medicijngebruik) van jongeren die vlak voor (eind 2019) of tijdens (eind 2020) de coronapandemie de arbeidsmarkt betreden met die van jongeren uit eerdere cohorten (2015-2018) tot maximaal vier jaar na uitstroom.

1.1 Achtergrond en doel

Dit onderzoek is een vervolg op eerder onderzoek naar de arbeidsmarktintrede van jongeren, al dan niet in crisistijd. Bisschop e.a. (2021) analyseren de startpositie van mbo-afgestudeerden met een migratieachtergrond die in de periode 2009-2019 de arbeidsmarkt betreden. Hun bevindingen wijzen op een substantieel negatief verschil in baankansen tussen jongeren met en zonder migratieachtergrond, vooral voor jonge vrouwen. Onderzoek tijdens de coronapandemie vult dit aan door te analyseren in hoeverre jongeren die de vlak voor (eind 2019) of tijdens (eind 2020) de pandemie de arbeidsmarkt betreden hinder ondervinden van de pandemie en de daaropvolgende contactbeperkende maatregelen, zoals lockdowns (Bussink e.a., 2022a; 2022b).

Jongeren die vlak voor of tijdens de coronapandemie de arbeidsmarkt betreden beleven een onverwacht valse start. In de eerste helft van 2020 nemen in bepaalde sectoren de productie en dienstverlening sterk af door vraaguitval en toeleveringsproblemen als gevolg van lockdowns, zowel in Nederland als daarbuiten, en van risicomijdend gedrag van consumenten. Dit heeft onder meer gevolgen voor (de arbeidsmarktpositie van) jongeren die recent de arbeidsmarkt hebben betreden vanuit het onderwijs. Deze jongeren profiteren minder van de tijdelijke steunmaatregelen, omdat die vooral gericht zijn op het behoud van bestaande werkgelegenheid (zoals de NOW-regeling). Bovendien werken zij vaker op basis van een tijdelijk contract en lopen daarom bij economische tegenspoed een groter risico op werkloosheid door het niet verlengen van hun contract.

De baankansen van deze jongeren zijn na een dip tijdens de eerste en tweede lockdown hersteld tot op of boven het niveau van voor de pandemie. Bussink e.a. (2022a) laten zien dat jongeren die vlak voor de pandemie de arbeidsmarkt betreden (uitstroomcohort 2018-2019) vooral last ondervinden van de eerste lockdown (maart-juni 2020). Tijdens deze lockdown verslechteren hun baankansen, waarna deze vanaf de eerste versoepelingen snel herstellen. Jongeren die tijdens de pandemie de arbeidsmarkt opkomen (uitstroomcohort 2019-2020) hebben alleen kort last van de tweede lockdown (december 2020-april 2021) en zien hun baankansen daarna snel toenemen. Wel is sprake van selectie, wat zich uit in een lagere instroom van jongeren op de arbeidsmarkt en meer jongeren die in het onderwijs blijven. Vijftien maanden na uitstroom liggen de baankansen voor beide cohorten op of boven het niveau van eerdere cohorten (uitstroom-cohorten 2016-2017 en 2017-2018). Dit is waarschijnlijk mede het gevolg van een onderliggend krappe arbeidsmarkt, forse overheidssteun en een hogere arbeidsvraag (naar afgestudeerden).

De bestaande ongelijkheid in baankansen tussen groepen jongeren is tijdens de coronapandemie vergroot. Voor de pandemie hebben jongeren zonder startkwalificatie, jongeren met maximaal een mbo-2-opleiding, jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond en jongeren met een gezondheidsbeperking lagere baankansen in vergelijking met jongeren met een hoger afgeronde opleiding, jongeren zonder migratieachtergrond en jongeren zonder beperking. Bussink e.a. (2022a) laten zien dat tijdens periodes van

lockdown zij hun baankansen vaker zien verslechteren en het daaropvolgende herstel langzamer is. Naast opleidingskeuze lijken negatieve vooroordelen en discriminatie in crisistijd een sterkere rol te spelen. Ook profiteren deze groepen jongeren (vooral nog) minder van de toegenomen arbeidsvraag als gevolg van onderliggende arbeidsmarktkrapte. Tussen mannen en vrouwen is de bestaande ongelijkheid in baankansen tijdens de pandemie juist afgenomen. Dit is waarschijnlijk voor een deel het gevolg van de toegenomen vraag naar (recent afgestudeerde) zorgmedewerkers en het stijgende opleidingsniveau van jonge vrouwen.

Dit onderzoek richt zich op de langetermijnontwikkeling van baankansen van jongeren om te kijken hoe de ongelijkheid zich verder ontwikkelt. Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat (bepaalde groepen) jongeren die in crisistijd de arbeidsmarkt betreden hier meerdere jaren last van kunnen hebben door verslechterde baankansen en gezondheidsproblemen. Onderzoek naar de impact van de coronapandemie op de overgang van het onderwijs naar de arbeidsmarkt beperkt zich voornamelijk tot de kortetermijneffecten. Nu de uitbraak van de pandemie langer geleden is en er meer data beschikbaar zijn, is het een geschikt moment om ook de middellangetermijneffecten van de pandemie in kaart te brengen. Dit onderzoek is daarmee een vervolg op het eerdere onderzoek van Bussink e.a. (2022a; 2022b) naar de kortetermijneffecten van de pandemie op de baankansen van jongeren die vlak voor of tijdens de pandemie de arbeidsmarkt betreden.

Naast baankansen richt dit onderzoek zich ook op de langetermijnontwikkeling van uurlonen. Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat naast baankansen er ook langdurige negatieve effecten op gewerkte uren en lonen kunnen zijn voor jongeren die in crisistijd de arbeidsmarkt betreden. Hoewel de baankansen na een korte dip tijdens de pandemie snel zijn hersteld, kunnen de matches wel tegen een lager uurloon of van minder goede kwaliteit tot stand gekomen zijn. Dit kan langdurige gevolgen hebben voor de verdere ontwikkeling van uurlonen van jongeren.

Tot slot richt dit onderzoek zich op de langetermijnontwikkeling van de mentale gezondheid van jongeren die vlak voor of tijdens de coronapandemie de arbeidsmarkt betreden. Er zijn empirische aanwijzingen dat de coronapandemie en daaropvolgende lockdownmaatregelen een negatieve impact hebben op de (mentale) gezondheid van jongeren. Baanverlies en (langdurige) werkloosheid kunnen ook een impact hebben op de gezondheid. Beide effecten kunnen elkaar ook nog eens versterken en daardoor langdurige negatieve gevolgen hebben voor de (mentale) gezondheid van jongeren.

1.2 Onderzoeksaanpak

De langetermijnontwikkeling van de arbeidsmarktpositie en gezondheid van jongeren is in kaart gebracht op basis van CBS Microdata. De microdatabestanden van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) bevatten gegevens over onderwijsinschrijvingen en diploma's (afkomstig uit het onderwijsdeelnemers- en diplomaregister van DUO), banen, lonen en contracten (afkomstig uit de Polisadministratie van het UWV en de Belastingdienst) en medicijngebruik (afkomstig uit de Risicovereveningsbestanden van het Zorginstituut Nederland). Deze gegevens zijn voor de relevante doelgroep en jaren op persoonsniveau aan elkaar gekoppeld om tot een analysebestand voor empirische analyse te komen. Geen van de databronnen is tot individuele personen te herleiden en de empirische analyse is uitgevoerd op gepseudonimiseerde gegevens.

De arbeidsmarktpositie is gemeten aan de hand van baankansen en reële uurlonen; mentale gezondheid is gemeten aan de hand van GGZ-gerelateerd medicijngebruik. Baankansen zijn gedefinieerd als het hebben van een substantiële baan (of meerdere banen) in loondienst bij een in Nederland gevestigde werkgever van (bij elkaar opgeteld) minimaal drie dagen per week (d.w.z. een deeltijdfactor van minimaal 0,6). Jongeren die na hun studie aan het werk gaan als zelfstandige zijn buiten beschouwing gelaten, omdat dit slechts een klein deel van het aantal

jongeren betreft en zij niet in de data over gewerkte uren en lonen zijn opgenomen. Uurlonen zijn berekend voor jongeren met een (substantiële) baan door het totale maandelijkse basisloon (excl. bijzondere beloningen en betaald overwerk) te delen door het totaal aantal basisuren (contracturen) per maand en gecorrigeerd voor inflatie (prijspeil van december 2023). GGZ-gerelateerd medicijngebruik is vastgesteld op basis van medicijngebruik voor psychische aandoeningen, zoals antipsychotica, antidepressiva en middelen bij verslavingen.

De empirische analyse vergelijkt de uitkomsten van jongeren die vlak voor of tijdens de coronapandemie de arbeidsmarkt betreden met die van jongeren uit twee eerdere cohorten tot maximaal vier jaar na uitstroom.

De onderzoekspopulatie van de empirische analyse bevat zes cohorten jongeren die na een bepaald school- of studiejaar voorafgaand of tijdens de pandemie uitstromen uit het bekostigd onderwijs.¹ Uitstroomcohorten 2018-2019 en 2019-2020 vormen de behandelcohorten die onderhevig zijn aan de gevolgen van de pandemie. Om de impact van de pandemie te identificeren is op basis van uitstroomcohorten 2014-2015, 2015-2016, 2016-2017 en 2017-2018 een samengesteld referentiecohort gecreëerd waartegen de ontwikkeling van de uitkomsten van de behandelcohorten is afgezet. Per jaar na uitstroom is elk behandelcohort vergeleken met de twee meest recente pre-pandemische cohorten, waarbij de vergelijkingsbasis steeds verder teruggaat om overlap met de pandemie te vermijden (zie Tabel 1.1). Hoewel deze vergelijking geen perfecte referentiegroep betreft, is het wel de best mogelijke optie om een langere tijdreeks voorafgaand aan de pandemie te analyseren. Dit kan echter rond de overgang van december-januari van elk jaar na uitstroom tot een discontinuïteit leiden, doordat het meest recente cohort wordt weggelaten en een ouder cohort wordt toegevoegd.

Tabel 1.1 De empirische analyse vergelijkt de uitkomsten van jongeren die vlak voor of tijdens de coronapandemie de arbeidsmarkt betreden met die van jongeren uit twee eerdere cohorten tot maximaal vier jaar na uitstroom

	Na één jaar	Na twee jaar	Na drie jaar	Na vier jaar
Behandelcohorten				
Uitstroomcohort 2019-2020	December 2021	December 2022	December 2023	
Uitstroomcohort 2018-2019	December 2020	December 2021	December 2022	December 2023
Samengesteld referentiecohort				
Uitstroomcohort 2017-2018	December 2019			
Uitstroomcohort 2016-2017	December 2018	December 2019		
Uitstroomcohort 2015-2016		December 2018	December 2019	
Uitstroomcohort 2014-2015			December 2018	December 2019

Bron: SEO Economisch Onderzoek (2024)

De twee behandelcohorten 2018-2019 en 2019-2020 bestaan uit respectievelijk 160 en 154 duizend jongeren met een mbo-, hbo- of wo-diploma. Het samengestelde referentiecohort bestaat uit circa 321 duizend vergelijkbare jongeren uit de twee meest recente pre-pandemische cohorten (zie Tabel 1.2).

¹ Deze uitstroomcohorten bevatten alle jongeren tussen de 16 en 30 jaar die op 1 oktober van een bepaald school- of studiejaar staan ingeschreven in het bekostigd onderwijs en op 1 oktober van het daaropvolgende (uitstroom)jaar (uitstroomjaar) niet meer. Jongeren die op 1 oktober van het uitstroomjaar Nederland hebben verlaten, jongeren die na het behalen van hun havo- of vwo-diploma niet direct doorstromen naar een vervolgopleiding en internationale studenten in het hoger onderwijs vallen buiten de onderzoekspopulatie.

Tabel 1.2 Aantal jongeren per cohort en opleidingsniveau

Opleidingsniveau	Samengesteld referentiecohort		Uitstroomcohort 2018-2019		Uitstroomcohort 2019-2020	
Totaal	320.599	100%	160.386	100%	153.714	100%
Hoger opgeleiden	153.963	48%	77.275	48%	75.874	49%
Wo-bachelor/-master	60.460	19%	31.500	20%	31.414	20%
Hbo-bachelor/-master	93.503	29%	45.725	29%	44.460	29%
Middelbaar opgeleiden	166.636	52%	83.111	52%	77.840	51%
Mbo-3/4-bol	100.817	31%	48.641	30%	44.049	29%
Mbo-3/4-bbl	30.108	9%	16.776	10%	17.362	11%
Mbo-2-bol	23.647	7%	11.457	7%	10.185	7%
Mbo-2-bbl	12.064	4%	6.237	4%	6.244	4%

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

De empirische analyse houdt rekening met cohort- en tijdseffecten (*fixed effects*) en persoonskenmerken. De cohorteffecten corrigeren zo goed als mogelijk voor de invloed van cohortkenmerken, zoals omvang en samenstelling van het cohort, die constant blijven vanaf het moment van uitstroom. De tijdseffecten corrigeren zo goed als mogelijk voor de trendmatige ontwikkeling in de uitkomstmaten over de tijd. Aanvullend is gecorrigeerd voor persoonskenmerken, zoals geslacht, leeftijd, herkomst en opleidingsniveau en -richting op het moment van uitstroom. De coronaspecifieke ontwikkeling in de uitkomstmaten is geïdentificeerd door cohortspecifieke tijdseffecten op te nemen. Deze geven de gecorrigeerde ontwikkeling in uitkomsten voor de behandelcohorten ten opzichte van het samengestelde referentiecohort. De standaardfouten zijn in de empirische analyse geclusterd op persoonsniveau.

De impact van de coronapandemie is niet causaal vast te stellen, omdat deze niet valt te onderscheiden van gelijktijdige veranderingen in wet- en regelgeving, conjunctuur, overheidssteun en inflatie. Naast de pandemie zijn waargenomen ontwikkelingen in de uitkomsten ten opzichte van het samengestelde referentiecohort mogelijk ook te verklaren door alternatieve factoren die gelijktijdig plaatsvinden en waarvoor niet of nauwelijks te corrigeren valt in de empirische analyse. Zo valt de invoering van de Wet arbeidsmarkt in balans (Wab) per 1 januari 2020 zo goed als samen met het begin van de coronapandemie. Ook is sinds de pandemie het minimum(jeugd)loon in een aantal stappen verhoogd, wat waarschijnlijk een positieve invloed heeft op de waargenomen uurlonen in de data voor mensen met een lager onderwijsniveau. Daarnaast kunnen ontwikkelingen in de arbeidsmarktpositie (baankansen en reële uurlonen) ook voor een deel zijn veroorzaakt door afwijkende conjuncturele ontwikkelingen (anders dan die zijn veroorzaakt door de pandemie) die leiden tot een krappe arbeidsmarkt, forse overheidsuitgaven tot na de pandemie die de arbeidsmarktdynamiek fors heeft gedempt en sterk afwijkende inflatieniveaus vanaf 2022 ten opzichte van het samengestelde referentiecohort.

2 De overgang onderwijs-arbeidsmarkt in crisistijd

Jongeren die in crisistijd de arbeidsmarkt betreden kunnen hier langdurig last van hebben door verslechterde baankansen en minder gunstige arbeidsvoorwaarden. Vergaande contactbeperkingen, onverwacht baanverlies en (langdurige) werkloosheid kunnen ook de (mentale) gezondheid van jongeren aantasten. Beide effecten versterken elkaar en kunnen daardoor langdurige negatieve gevolgen hebben.

2.1 Langetermijnpact op arbeidsmarktpositie

De wetenschappelijke literatuur laat zien dat jongeren die tijdens een recessie de arbeidsmarkt betreden hier tot tien jaar last van kunnen hebben door verslechterde baankansen en lagere lonen. Per procentpunt werkloosheidsstijging gaat het gemiddeld om een ongeveer 2 tot 4 procent lager loon (Adema e.a., 2020). Voor de coronapandemie, waarbij de werkloosheid tijdens de eerste lockdown (maart-juni 2020) onder 15-25 jarigen met bijna 4 procentpunt steeg, komt dit neer op een 8 tot 15 procent lager loon gedurende een aantal jaren. Het geschatte loonverlies als gevolg van de coronapandemie is daarmee iets hoger dan bij een gemiddelde recessie waarbij het geschatte loonverlies 6 tot 12 procent is (Adema e.a., 2020).

De looneffecten zijn groter in de Verenigde Staten en Canada dan in Europa en doen zich vooral voor bij hoger opgeleiden; bij lager opgeleiden is het effect sterker zichtbaar in lagere baankansen en een lager aantal gewerkte uren. Substantiële en langdurige looneffecten komen vooral voor op flexibele arbeidsmarkten, zoals in de Verenigde Staten en Canada (Kahn, 2010; Oreopoulos e.a., 2012; Altonji e.a., 2016; Schwandt en Von Wachter, 2019). Ook in Europa treden er substantiële looneffecten op (Brunner en Kuhn, 2014), maar deze zijn veelal kleiner en verdwijnen na drie tot vijf jaar (Cockx en Ghirelli, 2016; Liu e.a., 2016; Fernández-Kranz en Rodríguez-Planas, 2018). Looneffecten treden vooral voor hoger opgeleiden op. Voor lager opgeleiden worden lagere baankansen en een lager aantal gewerkte uren waargenomen (Cockx en Ghirelli, 2016; Schwandt en Von Wachter, 2019). Ook lager opgeleiden halen het inkomensverlies na enige tijd weer in.

Op de Nederlandse arbeidsmarkt is er tijdens economische crises ook een substantieel loonverlies voor startende hoger opgeleiden dat zij na ongeveer vijf jaar weer inhalen. Dit blijkt uit onderzoek naar arbeidsmarktintrede tijdens de recessie van 2003 en de Grote Recessie van 2008 (Van den Berge, 2018). De baankansen zijn bij arbeidsmarktintrede ook lager, maar deze herstellen zich na enkele jaren weer. Hoger opgeleiden ervaren ook na acht jaar op de arbeidsmarkt nog een klein negatief looneffect.

Negatieve looneffecten voor hoger opgeleiden komen door minder baanspecifiek menselijk kapitaal, terwijl lagere baankansen voor lager opgeleiden worden veroorzaakt door meer concurrentie van hoger opgeleiden. Een mogelijke verklaring voor de negatieve looneffecten voor hoger opgeleiden is minder baanspecifiek menselijk kapitaal. In crisistijd accepteren zij vaker banen onder hun niveau, waardoor ze minder relevante vaardigheden ontwikkelen, wat hun loongroei belemmert (Kahn, 2010). Tegelijkertijd hebben lager opgeleiden tijdens crises te maken met lagere baankansen vanwege minder vaste contracten, terwijl hun lonen stabiel blijven door het minimumloon, wat eerder leidt tot baanverlies in deze groep (Cockx en Ghirelli, 2016).

Daarnaast solliciteren hoogopgeleiden tijdens crises op banen van lageropgeleiden, wat de werkgelegenheid van de laatstgenoemde groep verder verslechtert en hun werkloosheid tijdelijk verhoogt (Schwandt en Von Wachter, 2019).

2.2 Langetermijnimpact op (mentale) gezondheid

Er zijn empirische aanwijzingen dat de coronapandemie en daaropvolgende maatregelen een negatieve impact hebben op de (mentale) gezondheid van jongeren. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat de mentale gezondheid van jongeren tijdens de pandemie achteruitgaat door angst en bezorgdheid over de eigen gezondheid en het welzijn als gevolg van verhoogd besmettingsgevaar. Een andere mogelijke verklaring is dat niet de pandemie zelf, maar de daaropvolgende maatregelen - en in het bijzonder de strenge contactbeperkende maatregelen - een verslechtering van de mentale gezondheid onder jongeren veroorzaken (Panchal e.a., 2023; Kauhanen e.a., 2023; Wolf en Schmitz, 2024). Vergaande contactbeperkingen kunnen tot sociale isolatie onder jongeren leiden wat gevoelens van angst en eenzaamheid kan aanwakkeren. Gezien de relatief milde klachten na een coronabesmetting en een grotere sociale activiteit onder jongeren is het aannemelijk dat vooral contactbeperkingen bij hen een rol spelen.

Onverwacht baanverlies en (langdurige) werkloosheid kunnen ook een negatieve impact hebben op de (mentale) gezondheid van jongeren. Zo kan onverwacht baanverlies dermate veel (financiële) stress en andere negatieve gevoelens, zoals gevoelens van afwijzing en verlies van betekenis, met zich mee brengen zodat jongeren mentale problemen ontwikkelen (Clark e.a., 2001). Deze mentale problemen kunnen zich eventueel op termijn doorontwikkelen naar fysieke aandoeningen (McCloughen e.a., 2012). Dergelijke effecten kunnen verstrekende gevolgen hebben voor jongeren die door gezondheidsproblemen in (langdurige) werkloosheid terechtkomen.

Gezondheids- en arbeidsmarkteffecten kunnen elkaar versterken en daardoor langdurige negatieve gevolgen hebben. Zo maakt een slechtere gezondheid het moeilijker om een baan te vinden. Als gevolg hiervan blijven deze mensen langer werkloos. Mensen die geen gezondheidsbeperkingen ervaren, stromen juist sneller uit naar werk (Stewart, 2001). Het leven in goede gezondheid is daarmee ook een vorm van menselijk kapitaal (Cunha en Heckman, 2007). Aan de andere kant kunnen baanverlies en (langdurige) werkloosheid de (mentale) gezondheid negatief beïnvloeden (Browning en Heinesen, 2012). Mogelijke verklaringen hiervoor zijn dat werklozen een lager inkomen hebben. Hierdoor hebben zij minder geld te besteden voor het op peil houden van hun eigen gezondheid (Grossman, 2017). Ook kunnen sociale normen een rol spelen. Werklozen kunnen het niet kunnen verdienen van eigen inkomen als het schenden van een sociale norm ervaren. Dit kan vervolgens weer een negatief effect hebben op het levensgeluk (Stutzer en Lalive, 2004). Al met al kan werkloosheid de gezondheid negatief beïnvloeden door een inkomenseffect of een psychologisch effect of beide.

3 Ontwikkeling arbeidsmarktpositie tijdens en na de coronapandemie

De coronapandemie heeft verschillen in baankansen tussen opleidingsniveaus, geslacht, herkomst en gezondheidsbeperkingen voor jongeren die vlak voor de pandemie (eind 2019) de arbeidsmarkt betreden vooral tijdelijk vergroot. De pandemie heeft geen langetermijnpact op de baankansen en reële uurlonen van jongeren die tijdens de pandemie (eind 2020) de arbeidsmarkt betreden.

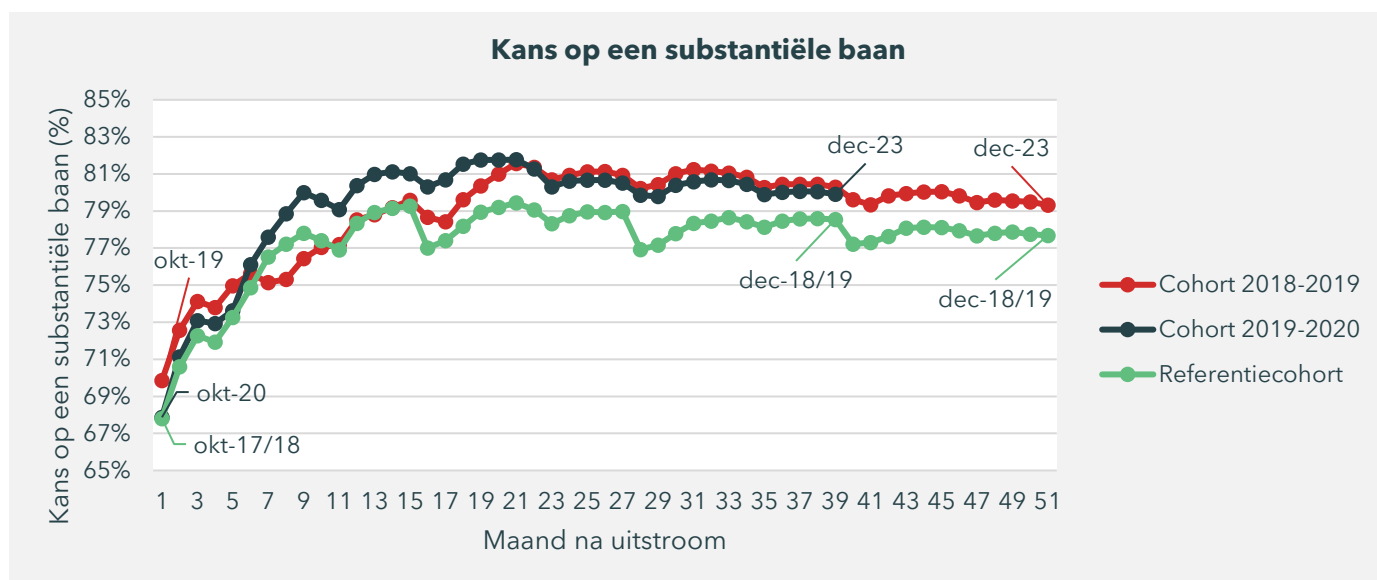
3.1 Ontwikkeling arbeidsmarktpositie

Deze paragraaf beschrijft de ontwikkeling van de arbeidsmarktpositie van jongeren die vlak voor of tijdens de coronapandemie de arbeidsmarkt betreden. Hierbij is gekeken naar de ontwikkeling in de kans op een substantiële baan van minimaal drie dagen per week en reële uurlonen (gecorrigeerd voor inflatie).

Substantiële baan

De gemiddelde baankansen van jongeren nemen tot twee jaar na het verlaten van het onderwijs gestaag toe en stabiliseren vervolgens. Figuur 3.1 laat zien dat de ongecorrigeerde baankansen voor jongeren die vlak voor (cohort 2018-2019) of tijdens (cohort 2019-2020) de coronapandemie de arbeidsmarkt betreden gemiddeld iets harder stijgen en op een hoger niveau stabiliseren dan voor jongeren uit eerder cohorten. Alleen voor jongeren die vlak voor de pandemie de arbeidsmarkt betreden blijft de stijging aanvankelijk iets achter bij die van jongeren die tijdens de pandemie de arbeidsmarkt betreden en liggen deze zelfs tijdelijk onder het niveau van jongeren uit eerdere cohorten. Dit wijst erop dat dit cohort jongeren tijdelijk hinder ondervindt van de pandemie en daaropvolgende contactbeperkende maatregelen wat zich uit in verslechterde baankansen. Om dit te achterhalen is in de vervolganalyses van baankansen gecorrigeerd voor niveauverschillen tussen cohorten die constant zijn over de tijd en voor de trendmatige ontwikkeling in baankansen na uitstroom. Het vervolg gaat alleen in op de cohortspecifieke veranderingen in de ontwikkeling van baankansen ten opzichte van het samengestelde referentiecohort, die voor een deel te verklaren zijn door de pandemie.

Figuur 3.1 De gemiddelde baankansen van jongeren nemen tot twee jaar na het verlaten van het onderwijs gestaag toe en stabiliseren vervolgens

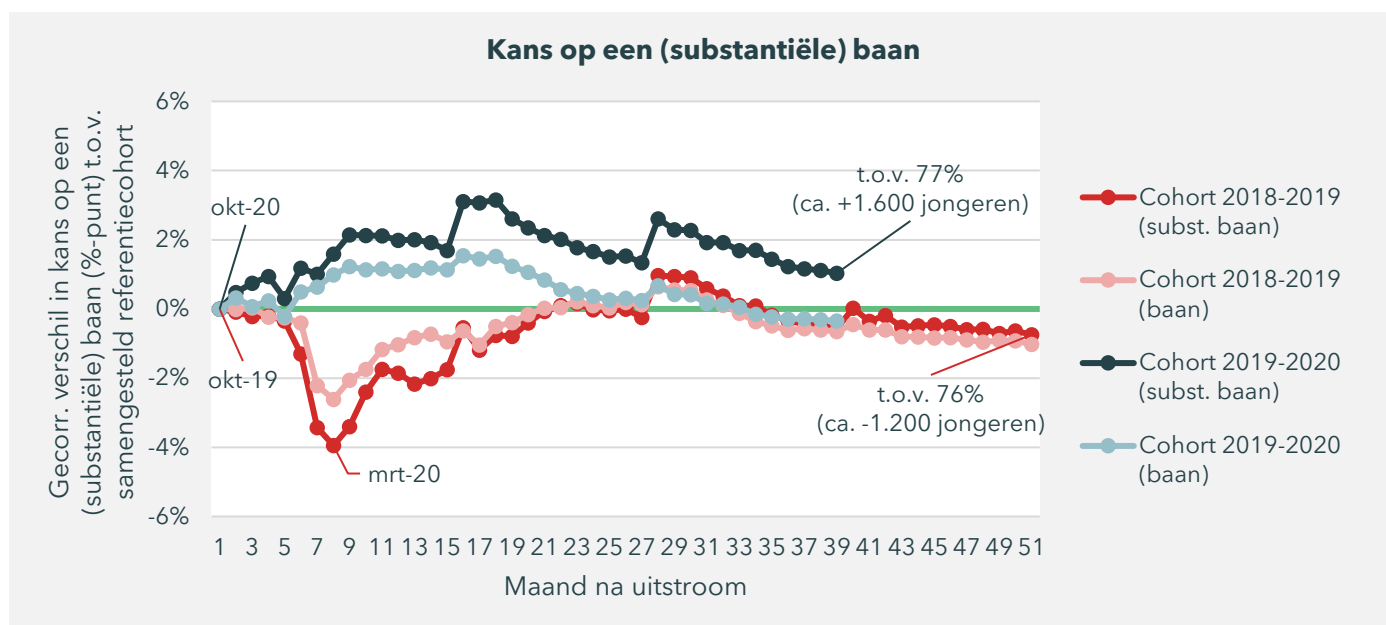
Noot: Het aantal jongeren is circa 160 duizend in cohort 2018-2019, circa 154 duizend in cohort 2019-2020 en circa 321 duizend in het samengestelde referentiec cohort in de eerste maand na uitstroom ($t=1$).

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

De coronapandemie lijkt geen langetermijnpact te hebben op de gemiddelde baankansen van jongeren die vlak voor de pandemie de arbeidsmarkt betreden. Figuur 3.2 laat zien dat na een dubbele dip tijdens de eerste lockdown (zes tot negen maanden na uitstroom) en tijdens de tweede lockdown (13 tot 20 maanden na uitstroom) de gemiddelde baankansen voor jongeren uit uitstroomcohort 2018-2019 ruim vier jaar na uitstroom op het niveau van jongeren uit eerdere cohorten (gemiddeld 76 procent) ligt. De gemiddelde baankansen van deze jongeren zijn dus na een dieptepunt in maart 2020 volledig hersteld. Tegelijkertijd lijken deze jongeren niet of nauwelijks te profiteren van de onderliggende krapte op de arbeidsmarkt, omdat hun baankansen niet gestegen zijn ten opzichte van jongeren uit eerdere cohorten die in een ruimere arbeidsmarkt uitstromen. Wel hebben deze jongeren iets minder vaak überhaupt een baan, wat suggereert dat jongeren met een baan vaker minimaal drie dagen per week een baan hebben (verschil donker- en lichtrode lijn).

Opvallend is dat jongeren die tijdens de pandemie de arbeidsmarkt betreden de eerste drie jaar na uitstroom gemiddeld hogere baankansen hebben dan jongeren uit eerdere cohorten. De eerste anderhalf jaar na uitstroom nemen de gemiddelde baankansen voor jongeren uit uitstroomcohort 2019-2020 gestaag toe ten opzichte van jongeren uit eerdere cohorten (zie Figuur 3.2). Daarna nemen deze geleidelijk aan iets af en vindt convergentie tussen cohorten plaats. Ruim drie jaar na uitstroom uit het onderwijs liggen de gemiddelde baankansen ruim 2 procentpunt hoger dan die van jongeren uit eerdere cohorten (gemiddeld 77 procent). Dit is waarschijnlijk mede het gevolg van het veerkrachtige herstel van de economie na de eerste lockdown, de forse overheidsbestedingen in 2020 en 2021 en onderliggende krapte op de arbeidsmarkt, waardoor de vraag naar werkenden (en dus ook recent afgestudeerden) hoger ligt dan in een ruimere arbeidsmarkt. De toename komt vrijwel uitsluitend doordat jongeren vaker een substantiële baan hebben en niet zozeer doordat zij vaker überhaupt een baan hebben (verschil donker- en lichtblauwe lijn). Dit wijst erop dat de kwaliteit van de arbeidsrelatie hoog is.

Figuur 3.2 De coronapandemie lijkt geen langetermijnpact te hebben op de gemiddelde baankansen van jongeren die vlak voor of tijdens de pandemie de arbeidsmarkt betreden

Noot: De gemiddelde kans op een substantiële baan in het samengestelde referentiecohort in de eerste maand (t=1), ruim drie jaar (t=39) en ruim vier jaar (t=51) na uitstroom is respectievelijk 68, 77 en 76 procent. De gemiddelde kans op een baan in het samengestelde referentiecohort in de eerste maand (t=1) en ruim vier jaar (t=51) na uitstroom is respectievelijk 84, 86 en 85 procent.

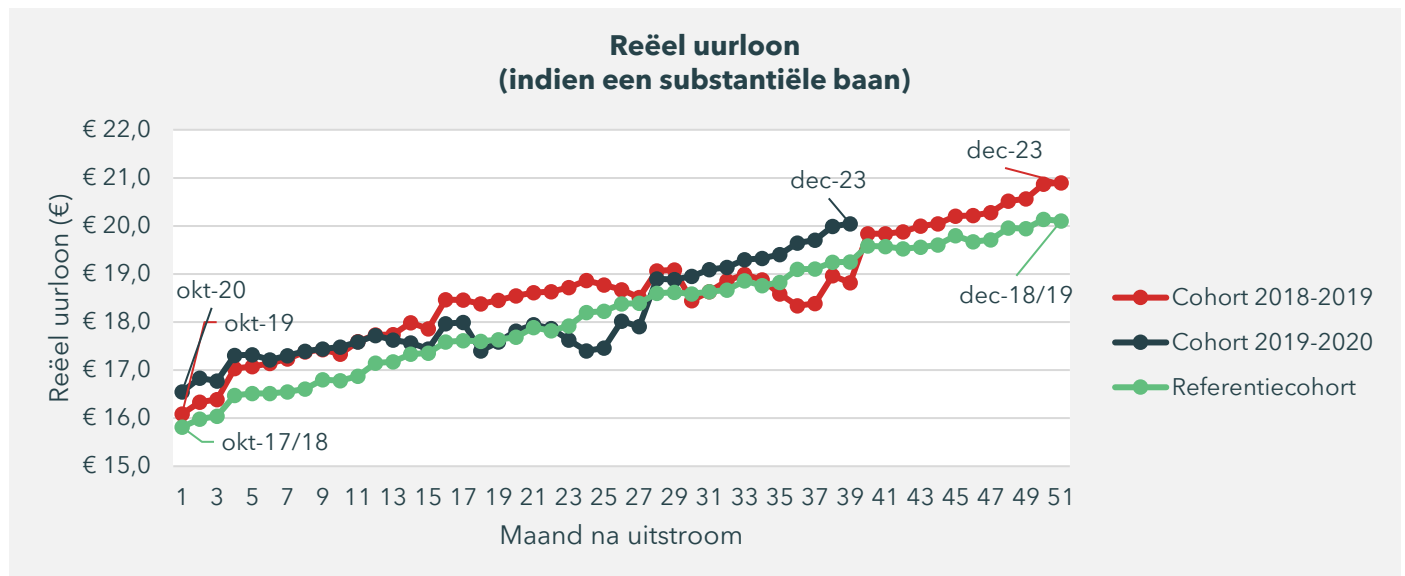
Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

Reële uurlonen

De gemiddelde reële uurlonen van jongeren nemen in de eerste vier jaar na het verlaten van het onderwijs gestaag toe.² Figuur 3.3 laat zien dat de ongecorrigeerde reële uurlonen voor jongeren die vlak voor (cohort 2018-2019) of tijdens (cohort 2019-2020) de coronapandemie de arbeidsmarkt betreden gemiddeld op een iets hoger niveau starten, maar zich vervolgens op eenzelfde wijze ontwikkelen, dan voor jongeren uit eerdere cohorten. Alleen tijdens periodes van hoge inflatie liggen de reële uurlonen tijdelijk onder het niveau van jongeren uit eerdere cohorten. Dit wijst erop dat deze cohorten jongeren niet zozeer hinder ondervinden van de pandemie, maar eerder van inflatie door tijdelijke lagere reële uurlonen. Om dit te achterhalen corrigeren we in de vervolganalyses van reële uurlonen voor niveauverschillen tussen cohorten die constant zijn over de tijd en voor de trendmatige ontwikkeling in reële uurlonen na uitstroom. Het vervolg gaat alleen in op de cohortspecifieke veranderingen in de ontwikkeling in reële uurlonen ten opzichte van het samengestelde referentiecohort, die vooral te verklaren zijn door inflatie en niet zozeer door de pandemie.

² Het gaat hierbij uitsluitend om jongeren met een substantiële baan in de desbetreffende maand na uitstroom.

Figuur 3.3 De gemiddelde reële uurlonen van jongeren nemen in de eerste vier jaar na het verlaten van het onderwijs gestaag toe

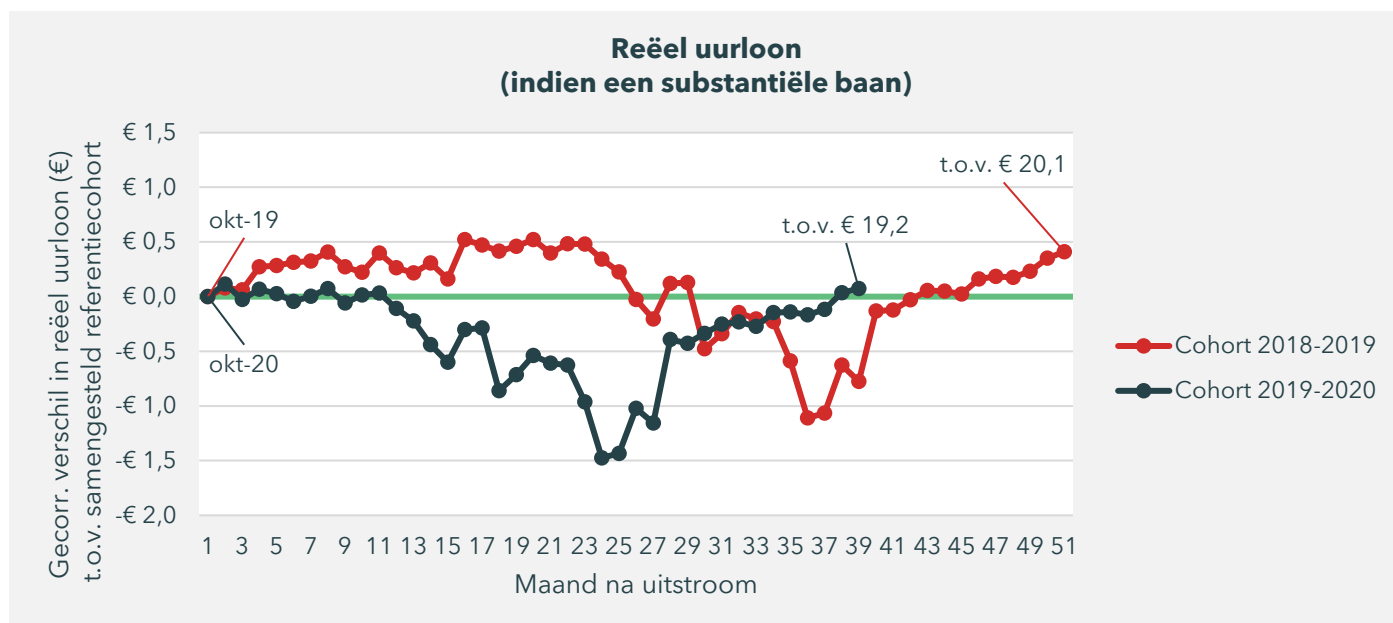

Noot: Het aantal jongeren met een substantiële baan is circa 112 duizend in cohort 2018-2019, circa 104 duizend in cohort 2019-2020 en circa 217 duizend in het samengestelde referentiecohort in de eerste maand na uitstroom ($t=1$).

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

De coronapandemie lijkt geen impact te hebben op de reële uurlonen van jongeren die vlak voor of tijdens de pandemie de arbeidsmarkt betreden; wel hebben deze jongeren tijdelijk last van hoge inflatie. Figuur 3.4 laat zien dat de reële uurlonen van jongeren met een substantiële baan uit cohort 2018-2019 en cohort 2019-2020 respectievelijk ruim vier jaar en drie jaar na uitstroom op het niveau van jongeren uit eerdere cohorten ligt (gemiddeld €20,1). Tijdens periodes van lockdown zijn de reële uurlonen voor beide cohorten jongeren niet gedaald. Alleen tijdens de periode van hoge inflatie zijn de reële uurlonen van beide cohorten jongeren sterk gedaald (gemiddeld 1 tot 1,5 euro, wat neerkomt op gemiddeld 5 tot 7,5 procent). In de periode daarna zijn deze echter weer volledig hersteld, mede als gevolg van de sterke (cao-)loonstijgingen als reactie op de inflatie.

Figuur 3.4 De coronapandemie lijkt geen impact te hebben op de reële uurlonen van jongeren die vlak voor of tijdens de pandemie de arbeidsmarkt betreden; wel hebben deze jongeren tijdelijk last van hoge inflatie

Noot: Het gemiddelde reële uurloon in het samengestelde referentiecohort in de eerste maand (t=1), ruim drie jaar (t=39) en ruim vier jaar (t=51) na uitstroom is respectievelijk 15,8, 19,2 en 20,1 euro.

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

3.2 Verschillen tussen opleidingsniveau

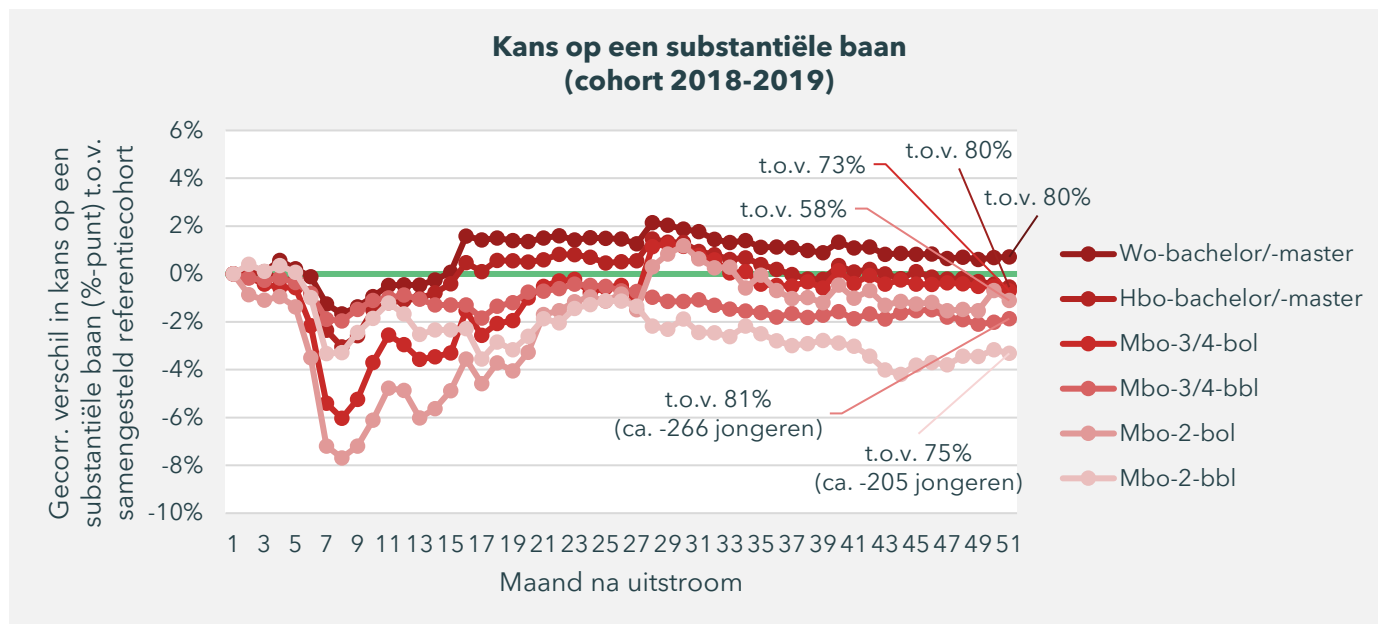
Deze paragraaf beschrijft de verschillen in de ontwikkeling van de arbeidsmarktpositie (baankansen en reële uurlonen) van jongeren die vlak voor of tijdens de coronapandemie de arbeidsmarkt betreden, uitgesplitst naar opleidingsniveau. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen jongeren met een mbo-, hbo- of wo-diploma. Jongeren met een mbo-diploma zijn verder uitgesplitst naar de combinatie van niveau (2 of 3/4) en leerweg (bol of bbl).

Substantiële baan

De coronapandemie heeft de ongelijkheid in baankansen tussen opleidingsniveaus vergroot voor jongeren die vlak voor de pandemie de arbeidsmarkt betreden. Figuur 3.5 laat zien dat de dubbele dip tijdens de eerste lockdown (zes tot negen maanden na uitstroom) en tijdens de tweede lockdown (13 tot 20 maanden na uitstroom) dieper en langduriger is voor mbo-afgestudeerden uit cohort 2018-2019 dan voor hbo- en wo-afgestudeerden. Dit geldt vooral voor mbo-afgestudeerden van de beroepsopleidende leerweg (bol), zowel op niveau 2 als op niveau 3/4. Voor deze groepen liggen de gemiddelde baankansen ruim vier jaar na uitstroom onder het niveau van vergelijkbare jongeren uit eerdere cohorten (respectievelijk -1,1 en -0,7 procentpunt ten opzichte van gemiddeld respectievelijk 58 en 73 procent). Hoewel mbo-afgestudeerden van de beroepsbegeleidende leerweg (bbl), zowel op niveau 2 als op niveau 3/4, minder last ondervinden van de lockdowns liggen de gemiddelde baankansen ruim vier jaar na uitstroom ook onder het niveau van vergelijkbare jongeren uit eerdere cohorten, zij het weliswaar op nog altijd een relatief hoog niveau (respectievelijk 3 en 2 procentpunt ten opzichte van gemiddeld respectievelijk 80 en 90 procent). Tegelijkertijd zijn de baankansen voor hbo- en wo-afgestudeerden na een relatief korte dip gestegen tot bijna op of boven het niveau van vergelijkbare jongeren uit eerdere cohorten (respectievelijk -0,6 en 0,7 procentpunt ten opzichte van gemiddeld 80 procent). Per saldo is sinds de pandemie de bestaande ongelijkheid

in baankansen tussen opleidingsniveaus dus nauwelijks vergroot voor jongeren die vlak voor de pandemie de arbeidsmarkt betreden.

Figuur 3.5 De coronapandemie heeft de ongelijkheid in baankansen tussen opleidingsniveaus vergroot voor jongeren die vlak voor de pandemie de arbeidsmarkt betreden

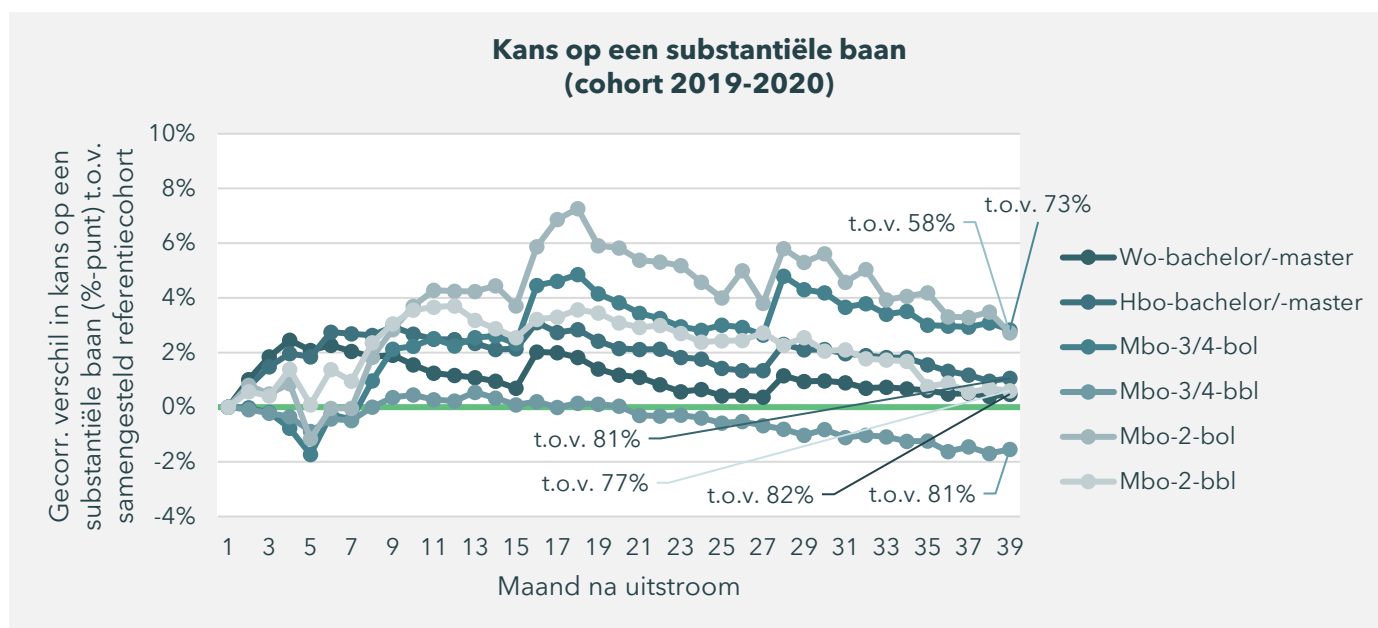

Noot: De gemiddelde kans op een substantiële baan in het samengestelde referentiecohort in respectievelijk de eerste maand (t=1) en ruim vier jaar (t=51) na uitstroom is: Wo-bachelor/-master: 64 en 80 procent; Hbo-bachelor/-master: 70 en 80 procent; Mbo-3/4-bol: 64 en 73 procent; Mbo-3/4-bbl: 90 en 81 procent; Mbo-2-bol: 48 en 58 procent; en Mbo-2-bbl: 80 en 75 procent.

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

Opvallend is dat de ongelijkheid in baankansen tussen opleidingsniveaus juist is verkleind voor jongeren die tijdens de coronapandemie de arbeidsmarkt betreden. Figuur 3.6 laat zien dat de gemiddelde baankansen voor de meeste mbo-afgestudeerden uit cohort 2019-2020 ruim drie jaar na uitstroom hoger liggen dan de gemiddelde baankansen voor hbo- en wo-afgestudeerden in vergelijking met dezelfde groepen jongeren uit eerdere cohorten (0,6 tot 2,8 procentpunt ten opzichte van gemiddeld 58 tot 75 procent). Dit geldt met name voor mbo-bol-afgestudeerden, zowel op niveau 2 als op niveau 3 of 4, maar niet voor mbo-3/4-bbl-afgestudeerden. Per saldo is sinds de pandemie de bestaande ongelijkheid in baankansen tussen opleidingsniveaus dus verkleind voor jongeren die tijdens de pandemie de arbeidsmarkt betreden.

Figuur 3.6 Opvallend is dat de ongelijkheid in baankansen tussen opleidingsniveau juist is verkleind voor jongeren die tijdens de coronapandemie de arbeidsmarkt betreden

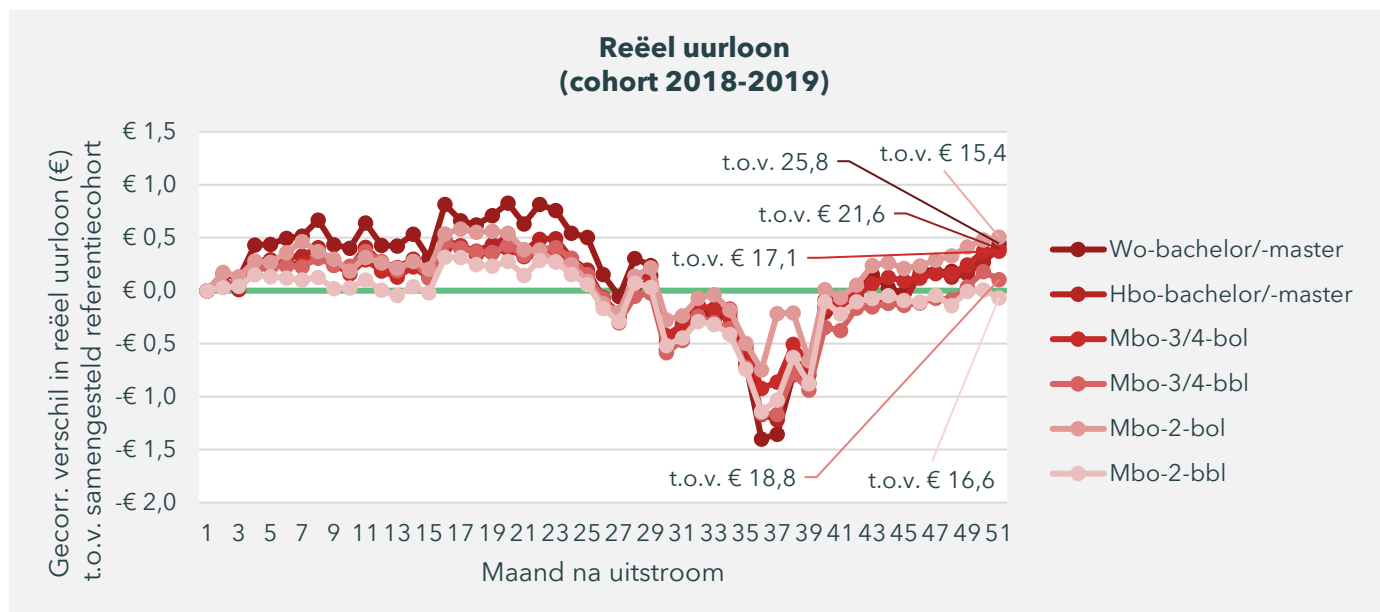
Noot: De gemiddelde kans op een substantiële baan in het samengesteld referentiecohort in respectievelijk de eerste maand (t=1) en ruim drie jaar (t=39) na uitstroom is: Wo-bachelor/-master: 64 en 80 procent; Hbo-bachelor/-master: 70 en 81 procent; Mbo-3/4-bol: 64 en 73 procent; Mbo-3/4-bbl: 90 en 84 procent; Mbo-2-bol: 48 en 58 procent; en Mbo-2-bbl: 80 en 77 procent.

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

Reële uurlonen

De coronapandemie heeft de ongelijkheid in reële uurlonen tussen opleidingsniveaus niet vergroot voor jongeren die vlak voor of tijdens de pandemie de arbeidsmarkt betreden. Figuur 3.7 en Figuur 3.8 laten zien dat de reële uurlonen van zowel mbo- als hbo- en wo-afgestudeerden uit cohort 2018-2019 en cohort 2019-2020 respectievelijk ruim vier jaar en drie jaar na uitstroom op het niveau van vergelijkbare jongeren uit eerdere cohorten (gemiddeld 15,4 tot 25,8 euro) ligt. Tijdens periodes van lockdown zijn de reële uurlonen voor beide cohorten jongeren niet gedaald. Alleen tijdens de periode van hoge inflatie zijn de reële uurlonen van beide cohorten jongeren sterk gedaald. In de periode daarna zijn deze echter weer volledig hersteld, mede als gevolg van de sterke (cao-)loonstijgingen als reactie op de inflatie. Per saldo is sinds de pandemie de ongelijkheid in reële uurlonen tussen opleidingsniveaus dus niet vergroot voor jongeren die vlak voor of tijdens de pandemie de arbeidsmarkt betreden.

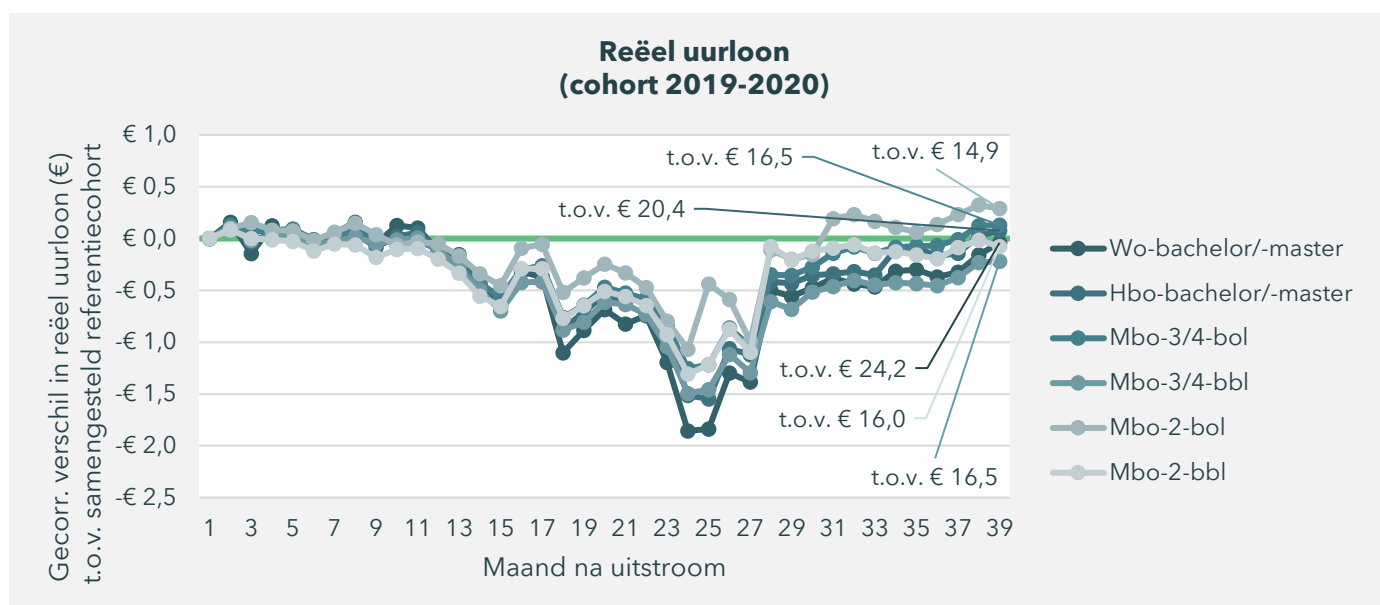
Figuur 3.7 De coronapandemie heeft de ongelijkheid in reële uurlonen tussen opleidingsniveaus niet vergroot voor jongeren die vlak voor de pandemie de arbeidsmarkt betreden

Noot: Het gemiddelde reële uurloon in het samengestelde referentiecohort in respectievelijk de eerste maand (t=1) en ruim vier jaar (t=51) na uitstroom is: Wo-bachelor/-master: 19,5 en 25,8 euro; Hbo-bachelor/-master: 17,0 en 21,6 euro; Mbo-3/4-bol: 13,8 en 17,1 euro; Mbo-3/4-bbl: 15,4 en 18,8 euro; Mbo-2-bol: 11,8 en 15,4 euro; en Mbo-2-bbl: 12,8 en 16,6 euro.

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

Figuur 3.8 De coronapandemie heeft de ongelijkheid in reële uurlonen tussen opleidingsniveaus niet vergroot voor jongeren die tijdens de pandemie de arbeidsmarkt betreden

Noot: Het gemiddelde reële uurloon in het samengestelde referentiecohort in respectievelijk de eerste maand (t=1) en ruim drie jaar (t=39) na uitstroom is: Wo-bachelor/-master: 19,5 en 24,2 euro; Hbo-bachelor/-master: 17,0 en 20,5 euro; Mbo-3/4-bol: 13,8 en 16,5 euro; Mbo-3/4-bbl: 15,4 en 18,2 euro; Mbo-2-bol: 11,8 en 14,9 euro; en Mbo-2-bbl: 12,8 en 16,0 euro.

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

3.3 Verschillen naar geslacht

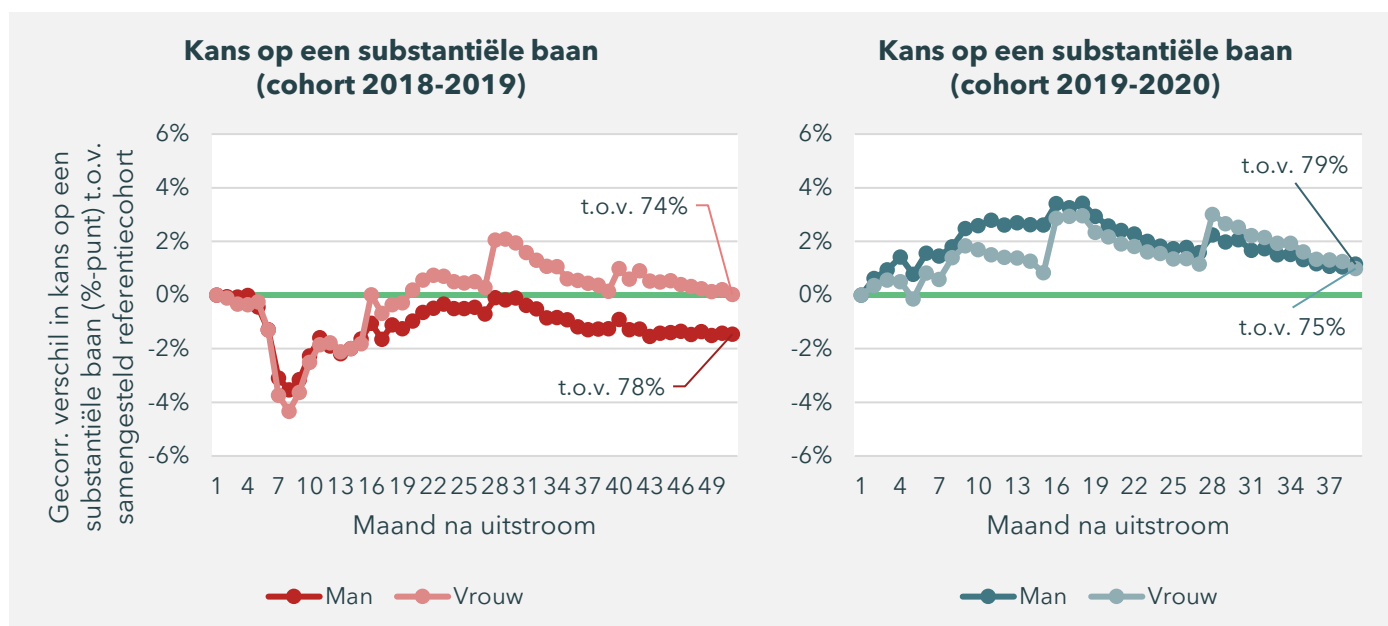
Deze paragraaf beschrijft de verschillen in de ontwikkeling van de arbeidsmarktpositie (baankansen en reële uurlonen) van jongeren die vlak voor of tijdens de coronapandemie de arbeidsmarkt betreden tussen mannen en vrouwen.

Substantiële baan

De dubbele dip in baankansen tijdens de eerste twee lockdowns en het daaropvolgende herstel verloopt grotendeels gelijk tussen mannen en vrouwen die vlak voor de coronapandemie de arbeidsmarkt betreden.

Figuur 3.9 laat zien dat de dubbele dip tijdens de eerste lockdown (zes tot negen maanden na uitstroom) en tijdens de tweede lockdown (13 tot 20 maanden na uitstroom) voor mannen en vrouwen uit cohort 2018-2019 vergelijkbaar is. Ook het daaropvolgende herstel verloopt voor beide groepen grotendeels gelijk. Ruim vier jaar na uitstroom zijn de baankansen voor vrouwen wel iets toegenomen ten opzichte van vrouwen uit eerdere cohorten (waarbij is gecorrigeerd voor het toenemende opleidingsniveau van vrouwen), terwijl die voor mannen juist op een iets lager niveau liggen. Per saldo is sinds de pandemie de bestaande ongelijkheid in baankansen dus iets verkleind voor mannen en vrouwen die vlak voor de pandemie de arbeidsmarkt betreden.

Figuur 3.9 De dubbele dip in baankansen tijdens de eerste twee lockdowns en het daaropvolgende herstel verloopt grotendeels gelijk tussen mannen en vrouwen die vlak voor de coronapandemie de arbeidsmarkt betreden

Noot: De gemiddelde kans op een substantiële baan in het samengestelde referentiecohort in respectievelijk de eerste maand (t=1), ruim drie jaar (t=39) en ruim vier jaar (t=51) na uitstroom is: Man: 70, 79 en 78 procent; en Vrouw: 66, 75 en 74 procent.

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

Mannen en vrouwen die tijdens de coronapandemie de arbeidsmarkt betreden lijken grotendeels evenveel te profiteren van het veerkrachtige economische herstel en de onderliggende krapte op de arbeidsmarkt.

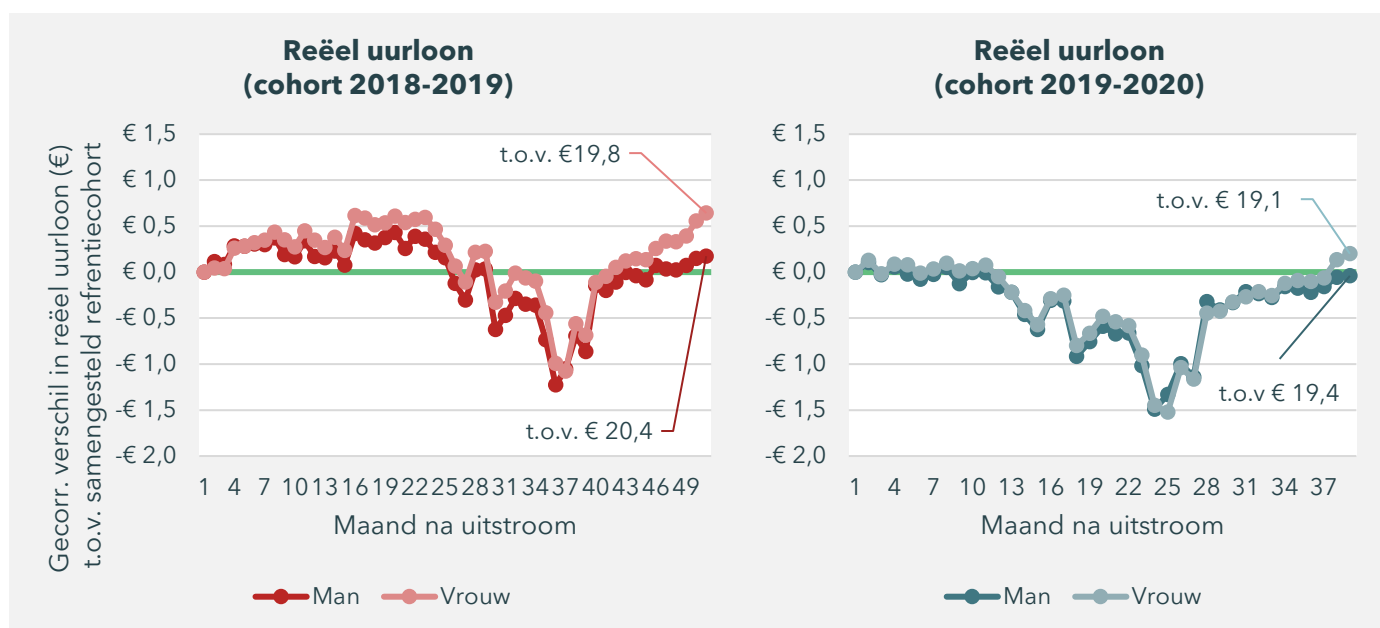
Figuur 3.9 laat zien dat de gemiddelde baankansen voor mannen en vrouwen uit cohort 2019-2020 ruim drie jaar na uitstroom hoger liggen dan de gemiddelde baankansen voor mannen en vrouwen uit eerdere cohorten. Dit is waarschijnlijk mede het gevolg van het veerkrachtige herstel van de economie na de eerste lockdown en de

onderliggende krapte op de arbeidsmarkt, waardoor de vraag naar werkenden (en dus ook recent afgestudeerden) hoger ligt dan in een ruimere arbeidsmarkt. Hierbij zijn er nauwelijks verschillen tussen mannen en vrouwen. Per saldo is sinds de pandemie de bestaande ongelijkheid in baankansen grotendeels gelijk gebleven tussen mannen en vrouwen die tijdens de pandemie de arbeidsmarkt betreden.

Reële uurlonen

Na een tijdelijke dip tijdens de periode van hoge inflatie zijn de reële uurlonen van zowel mannen als vrouwen die vlak voor of tijdens de coronapandemie de arbeidsmarkt betreden nauwelijks veranderd. Figuur 3.10 laat zien dat de reële uurlonen van zowel mannen als vrouwen uit cohort 2018-2019 en cohort 2019-2020 respectievelijk ruim vier jaar en drie jaar na uitstroom op het niveau van mannen en vrouwen uit eerdere cohorten ligt. Tijdens periodes van lockdown zijn de reële uurlonen voor mannen en vrouwen niet gedaald. Alleen tijdens de periode van hoge inflatie zijn de reële uurlonen van zowel mannen als vrouwen sterk gedaald. In de periode daarna zijn deze echter weer volledig hersteld, mede als gevolg van de sterke (cao-)loonstijgingen als reactie op de inflatie. Per saldo is sinds de pandemie de ongelijkheid in reële uurlonen tussen mannen en vrouwen dus niet vergroot voor jongeren die vlak voor of tijdens de pandemie de arbeidsmarkt betreden.

Figuur 3.10 Na een tijdelijke dip tijdens de periode van hoge inflatie zijn de reële uurlonen van zowel mannen als vrouwen die vlak voor of tijdens de coronapandemie de arbeidsmarkt betreden nauwelijks veranderd

Noot: Het gemiddelde reële uurloon in het samengestelde referentiecohort in respectievelijk de eerste maand (t=1), ruim drie jaar (t=39) en ruim vier jaar (t=51) na uitstroom is: Man: 15,6, 19,4 en 20,4 euro; en Vrouw: 16,0, 19,1 en 19,8 euro.

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

3.4 Verschillen naar herkomst

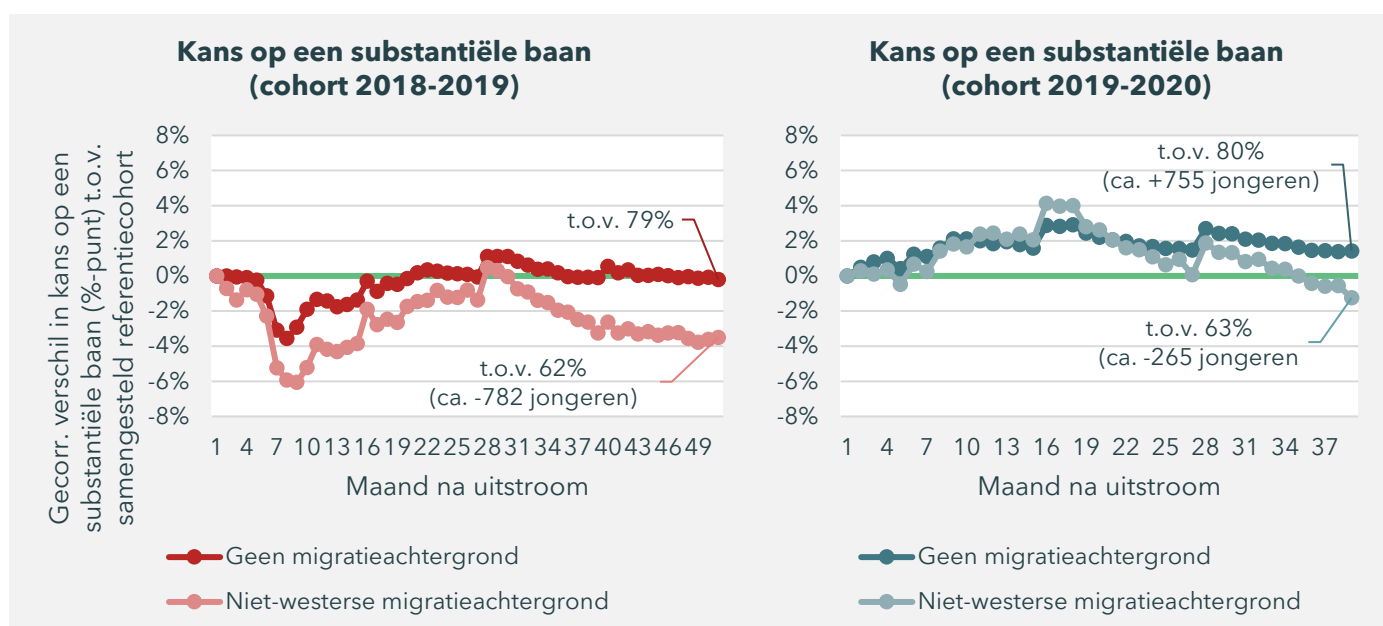
Deze paragraaf beschrijft de verschillen in de ontwikkeling van de arbeidsmarktpositie (baankansen en reële uurlonen) van jongeren die vlak voor of tijdens de coronapandemie de arbeidsmarkt betreden naar herkomst. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen jongeren zonder migratieachtergrond en jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond (voornamelijk Turkije, Marokko, Suriname en de Nederlandse Antillen). Jongeren met een westerse migratieachtergrond zijn buiten beschouwing gelaten.

Substantiële baan

Jongeren met een migratieachtergrond die vlak voor de coronapandemie de arbeidsmarkt betreden hebben vier jaar na uitstroom lagere baankansen dan dezelfde groep jongeren uit eerdere cohorten. Figuur 3.11 laat zien dat de dubbele dip tijdens de eerste lockdown (zes tot negen maanden na uitstroom) en tijdens de tweede lockdown (13 tot 20 maanden na uitstroom) dieper en langduriger is voor jongeren met een migratieachtergrond dan jongeren zonder migratieachtergrond uit cohort 2018-2019. Ruim vier jaar na uitstroom zijn de baankansen voor jongeren met een migratieachtergrond gedaald ten opzichte van dezelfde groep jongeren uit eerdere cohorten, terwijl die voor jongeren zonder migratieachtergrond juist op hetzelfde niveau liggen. De baankansen van jongeren met een migratieachtergrond zijn – in tegenstelling tot jongeren zonder migratieachtergrond – daarmee niet volledig hersteld. Dit komt vooral doordat deze groep jongeren minder vaak een substantiële baan heeft van minimaal drie dagen per week en in mindere mate doordat zij überhaupt geen baan hebben. Per saldo is sinds de pandemie de bestaande ongelijkheid in baankansen tussen jongeren die vlak voor de pandemie de arbeidsmarkt betreden met en zonder migratieachtergrond dus vergroot.

Er zijn nauwelijks verschillen in de ontwikkeling in baankansen tussen jongeren met en zonder een migratieachtergrond die tijdens de coronapandemie de arbeidsmarkt betreden. Figuur 3.11 laat zien dat de gemiddelde baankansen voor jongeren met en zonder migratieachtergrond uit cohort 2019-2020 ruim drie jaar na uitstroom bijna op of iets boven het niveau van jongeren uit eerdere cohorten liggen. Dit is waarschijnlijk mede het gevolg van het veerkrachtige herstel van de economie na de eerste lockdown en de onderliggende krapte op de arbeidsmarkt, waardoor de vraag naar werkenden (en dus ook recent afgestudeerden) hoger ligt dan in een ruimere arbeidsmarkt. Hierbij zijn er nauwelijks verschillen tussen jongeren met en zonder migratieachtergrond, die zelfs volledig verdwijnen als alleen naar de kans op überhaupt een baan gekeken wordt. Per saldo is sinds de pandemie de bestaande ongelijkheid in baankansen grotendeels gelijk gebleven tussen jongeren met en zonder migratieachtergrond die tijdens de pandemie de arbeidsmarkt betreden.

Figuur 3.11 Jongeren met een migratieachtergrond die vlak voor de coronapandemie de arbeidsmarkt betreden hebben vier jaar na uitstroom lagere baankansen dan dezelfde groep jongeren uit eerdere cohorten

Noot: De gemiddelde kans op een substantiële baan in het samengestelde referentiecohort in respectievelijk de eerste maand (t=1), ruim drie jaar (t=39) en ruim vier jaar (t=51) na uitstroom is: Geen migratieachtergrond: 70, 80 en 79 procent; en Niet-westerse migratieachtergrond: 55, 63 en 62 procent.

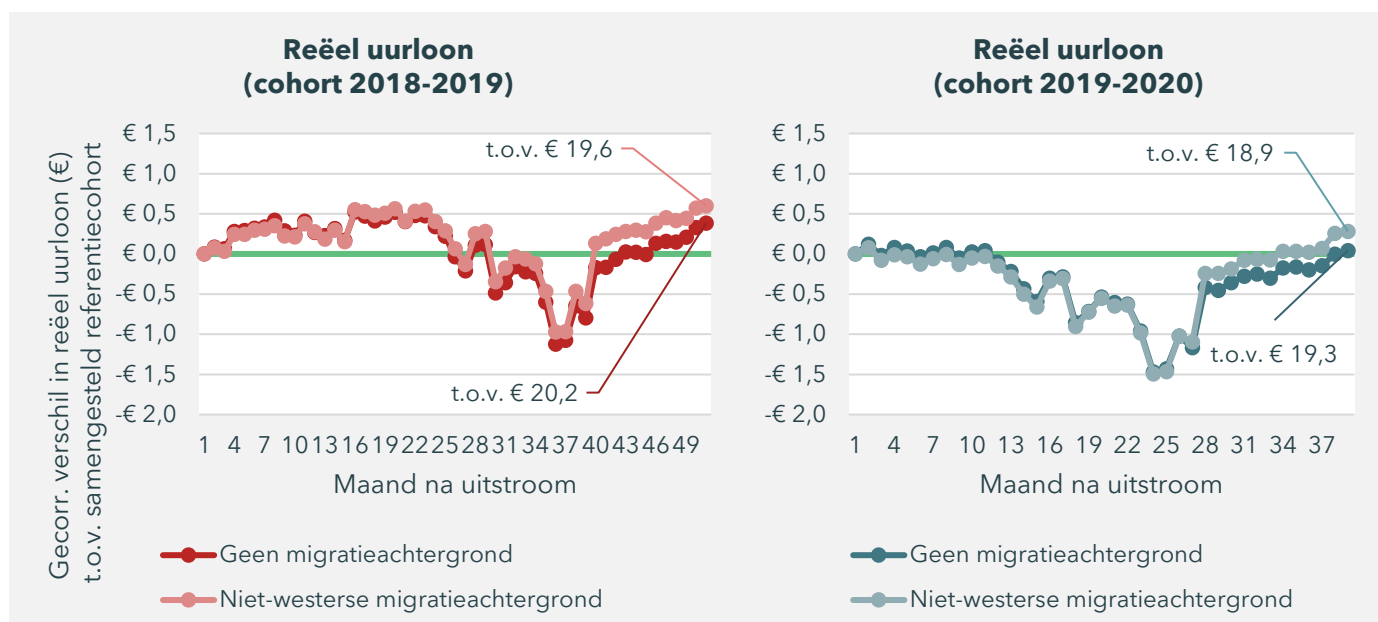
Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

Reële uurlonen

Na een tijdelijke dip tijdens de periode van hoge inflatie zijn de reële uurlonen van jongeren met en zonder migratieachtergrond die vlak voor of tijdens de pandemie de arbeidsmarkt betreden nauwelijks veranderd.

Figuur 3.12 laat zien dat de reële uurlonen van jongeren met en zonder migratieachtergrond uit cohort 2018-2019 en cohort 2019-2020 respectievelijk ruim vier jaar en drie jaar na uitstroom op het niveau van dezelfde groepen jongeren uit eerdere cohorten (gemiddeld 19,6 tot 20,2 euro) ligt. Tijdens periodes van lockdown zijn de reële uurlonen voor jongeren met en zonder migratieachtergrond niet gedaald. Alleen tijdens de periode van hoge inflatie zijn de reële uurlonen van jongeren met en zonder migratieachtergrond sterk gedaald. In de periode daarna zijn deze echter weer volledig hersteld, mede als gevolg van de sterke (cao-)loonstijgingen als reactie op de inflatie. Per saldo is sinds de pandemie de ongelijkheid in reële uurlonen tussen jongeren met en zonder migratieachtergrond die vlak voor of tijdens de pandemie de arbeidsmarkt betreden dus niet vergroot.

Figuur 3.12 Na een tijdelijke dip tijdens de periode van hoge inflatie zijn de reële uurlonen van jongeren met en zonder migratieachtergrond die vlak voor of tijdens de pandemie de arbeidsmarkt betreden nauwelijks veranderd

Noot: Het gemiddelde reële uurloon in het samengestelde referentiecohort in respectievelijk de eerste maand (t=1), ruim drie jaar (t=39) en ruim vier jaar (t=51) na uitstroom is: Geen migratieachtergrond: 15,8, 19,3 en 20,2 euro; en Niet-westerse migratieachtergrond: 15,9, 18,9 en 19,6 euro.

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

3.5 Verschillen naar gezondheidsbeperkingen

Deze paragraaf beschrijft de verschillen in de ontwikkeling van de arbeidsmarktpositie (baankansen en reële uurlonen) van jongeren die vlak voor of tijdens de coronapandemie de arbeidsmarkt betreden, uitgesplitst naar gezondheidsbeperkingen. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen jongeren zonder gezondheidsbeperkingen en jongeren met fysieke en/of mentale gezondheidsbeperkingen (zie Box 3.1).

Box 3.1 Welke jongeren hebben een gezondheidsbeperking?

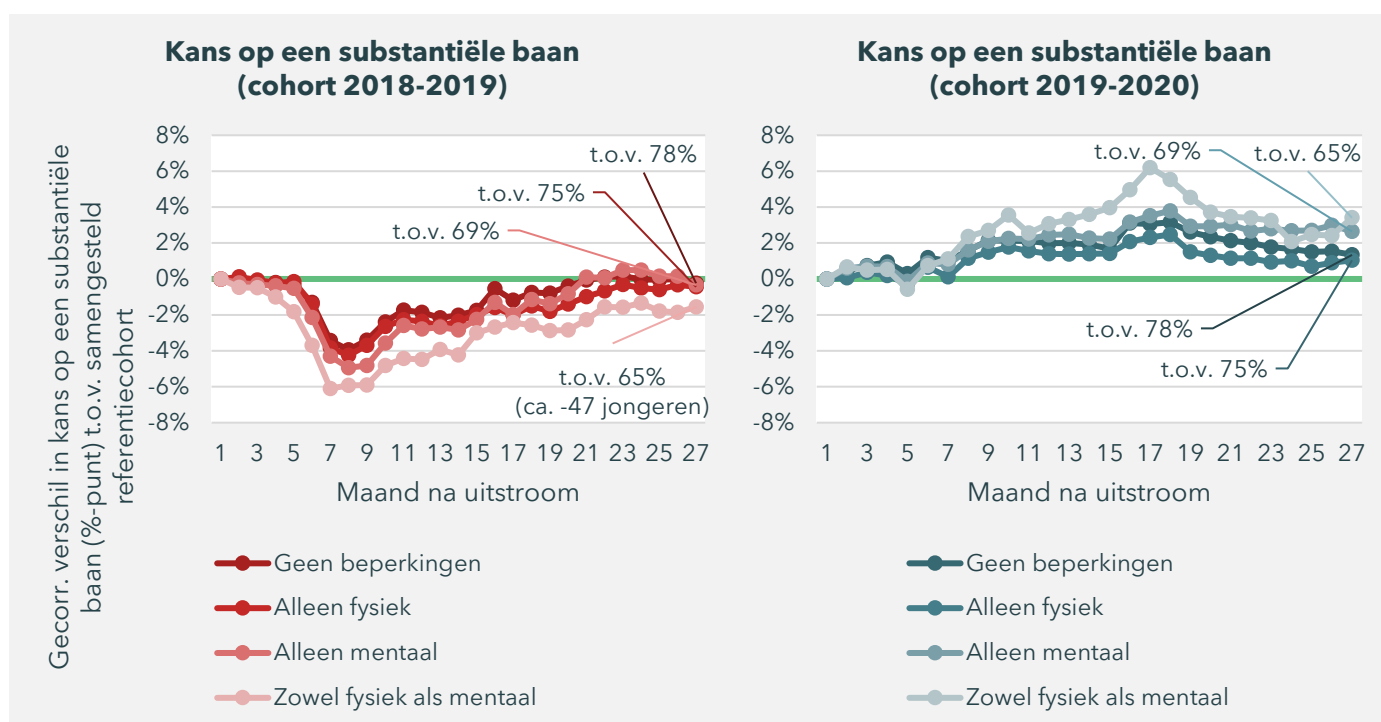
Jongeren met **mentale gezondheidsbeperkingen** zijn gedefinieerd als jongeren die twee jaar op rij GGZ-kosten maken, medicijnen voor een psychische aandoening gebruiken of een indicatie voor een psychiatrische aandoening hebben op basis van de Wet langdurige zorg (Wlz). Deze jongeren ontvangen Jeugdhulp vanuit de gemeente, die breder is dan alleen psychische zorg en soms tot 23 jaar verlengd kan worden. Omdat de verschillende typen Jeugdhulp niet te onderscheiden zijn in de data, zijn alle jongeren met Jeugdhulp tot deze groep gerekend.

Jongeren met **fysieke gezondheidsbeperkingen** zijn jongeren die twee jaar op rij hoge (niet-GGZ) zorgkosten hebben, medicijnen voor een chronische aandoening gebruiken of een Wlz-indicatie voor een somatische, lichamelijke of zintuiglijke aandoening hebben.

Substantiële baan

Jongeren met zowel fysieke als mentale gezondheidsbeperkingen die vlak voor de coronapandemie de arbeidsmarkt betreden hebben vier jaar na uitstroom lagere baankansen dan dezelfde groep jongeren uit eerdere cohorten. Figuur 3.13 laat zien dat de dubbele dip tijdens de eerste lockdown (zes tot negen maanden na uitstroom) en tijdens de tweede lockdown (13 tot 20 maanden na uitstroom) dieper en langduriger is voor jongeren met zowel fysieke als mentale gezondheidsbeperkingen dan voor jongeren zonder gezondheidsbeperkingen uit cohort 2018-2019. Ruim vier jaar na uitstroom zijn de baankansen voor jongeren met zowel fysieke als mentale gezondheidsbeperkingen gedaald ten opzichte van dezelfde groep jongeren uit eerdere cohorten (1,6 procentpunt ten opzichte van een gemiddelde van 65 procent), terwijl die voor jongeren zonder gezondheidsbeperkingen juist op hetzelfde niveau liggen (gemiddeld 78 procent). De baankansen van jongeren met zowel fysieke als mentale gezondheidsbeperkingen zijn – in tegenstelling tot jongeren zonder of met alleen fysieke of mentale gezondheidsbeperkingen – daarmee niet volledig hersteld. Per saldo is sinds de pandemie de bestaande ongelijkheid in baankansen tussen jongeren die vlak voor de pandemie de arbeidsmarkt betreden met en zonder gezondheidsbeperkingen dus vergroot.

Figuur 3.13 Jongeren met zowel fysieke als mentale gezondheidsbeperkingen die vlak voor of tijdens de coronapandemie de arbeidsmarkt betreden hebben vier jaar na uitstroom lagere baankansen dan dezelfde groep jongeren uit eerdere cohorten

Noot: De gemiddelde kans op een substantiële baan in het samengestelde referentiecohort in respectievelijk de eerste maand (t=1) en ruim twee jaar (t=27) na uitstroom is: Geen beperkingen: 68 en 78 procent; Alleen fysiek: 66 en 75 procent; Alleen mentaal: 59 en 68 procent; en Zowel fysiek als mentaal: 57 en 65 procent.

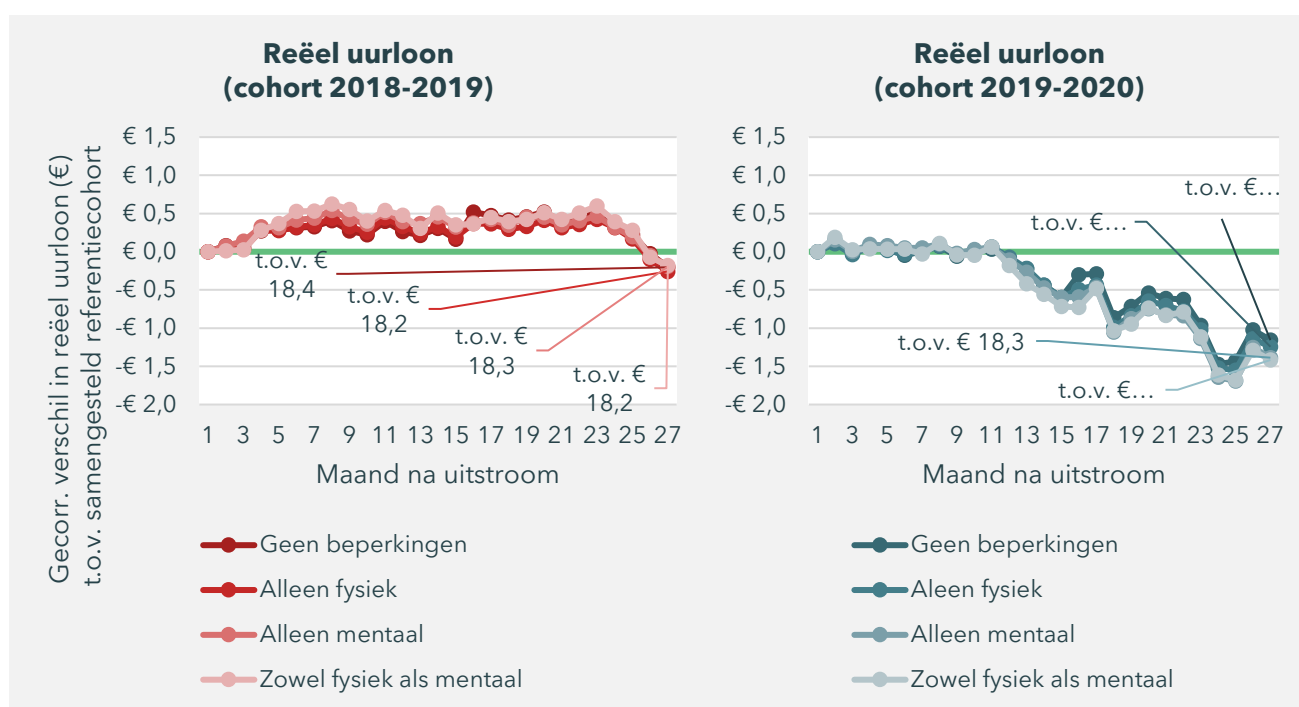
Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

Reële uurlonen

Ondanks een (waarschijnlijk tijdelijke) dip door hoge inflatie zijn de reële uurlonen tussen jongeren met en zonder gezondheidsbeperkingen die vlak voor of tijdens de coronapandemie de arbeidsmarkt betreden nauwelijks veranderd. Figuur 3.14 laat zien dat de reële uurlonen van jongeren met en zonder gezondheidsbeperkingen uit cohort 2018-2019 en cohort 2019-2020 ruim twee jaar na uitstroom respectievelijk rond of onder het niveau van dezelfde groepen jongeren uit eerdere cohorten liggen (gemiddeld 18,2 tot 18,3 euro).

Tijdens periodes van lockdown zijn de reële uurlonen voor jongeren met en zonder gezondheidsbeperkingen niet gedaald. Alleen tijdens de periode van hoge inflatie zijn de reële uurlonen van jongeren met en zonder gezondheidsbeperkingen sterk gedaald. De verwachting is dat in de periode daarna deze echter weer volledig zijn hersteld, mede als gevolg van de sterke (cao-)loonstijgingen als reactie op de inflatie.³ Per saldo is sinds de pandemie de ongelijkheid in reële uurlonen tussen jongeren met en zonder gezondheidsbeperkingen die vlak voor of tijdens de pandemie de arbeidsmarkt betreden dus niet vergroot.

Figuur 3.14 Ondanks een (waarschijnlijk tijdelijke) dip door hoge inflatie zijn de reële uurlonen tussen jongeren met en zonder gezondheidsbeperkingen die vlak voor of tijdens de coronapandemie de arbeidsmarkt betreden nauwelijks veranderd

Noot: Het gemiddelde reële uurloon in het samengestelde referentiecohort in respectievelijk de eerste maand (t=1) en ruim twee jaar (t=27) na uitstroom is: Geen beperkingen: 15,8 en 18,4 euro; Alleen fysiek: 15,7 en 18,2 euro; Alleen mentaal: 15,8 en 18,3 euro; en Zowel fysiek als mentaal: 15,9 en 18,2 euro.

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

³ Omdat we geen gegevens over zorgkosten, jeugdzorg en jeugdhulp en medicijngebruik hebben om de gezondheidsbeperkingen voor jongeren uit cohort 2014-2015 en 2015-2016 vast te stellen, kunnen we maximaal tot ruim twee jaar na uitstroom (t=27) de vergelijking met cohort 2018-2019 en 2019-2020 maken.

4 Ontwikkeling mentale gezondheid tijdens en na de coronapandemie

GGZ-gerelateerd medicijngebruik onder jongeren die vlak voor (eind 2019) of tijdens (eind 2020) de pandemie de arbeidsmarkt betreden is in de eerste vier jaar na uitstroom niet of nauwelijks toegenomen in vergelijking met vergelijkbare jongeren uit eerdere cohorten (2015-2018). De verschillen tussen opleidingsniveaus, geslacht, herkomst en gezondheidsbeperkingen zijn ook nauwelijks vergroot.

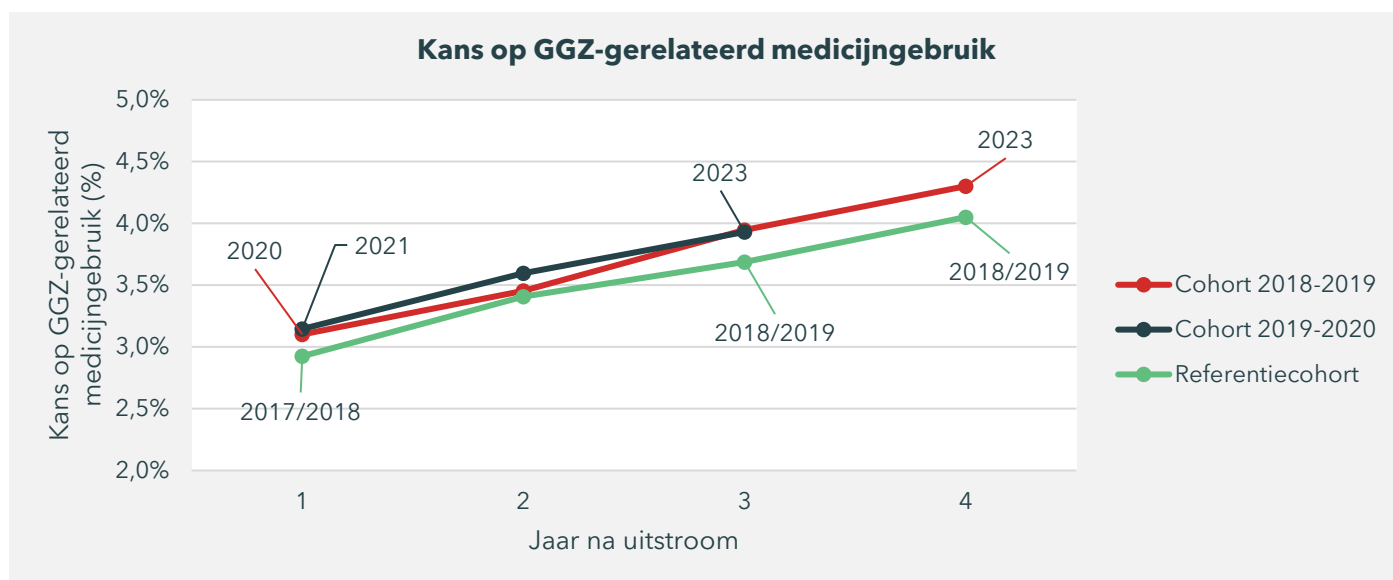
4.1 Ontwikkeling mentale gezondheid

Deze paragraaf beschrijft de ontwikkeling van de mentale gezondheid van jongeren die vlak voor of tijdens de coronapandemie de arbeidsmarkt betreden. Hierbij is gekeken naar de ontwikkeling in de kans op GGZ-gerelateerd medicijngebruik. Hierbij zij opgemerkt dat medicijngebruik een specifiek type van behandeling is voor mentale gezondheidsklachten. Dat betekent dat jongeren die onder behandeling zijn bij een psycholoog alleen worden meegenomen als deze psycholoog ook medicijnen voorschrijft. Als dat niet het geval is, is geen medische behandeling geregistreerd. Deze databeperking maakt de analyse op het gebied van mentale gezondheid een beperkte analyse. Desondanks geeft deze een ondergrens aan van het werkelijke aantal jongeren dat psychische klachten ervaart.

GGZ-gerelateerd medicijngebruik

Het gemiddelde GGZ-gerelateerd medicijngebruik van jongeren neemt de eerste vier jaar na het verlaten van het onderwijs gestaag toe. Figuur 4.1 laat zien dat het ongecorrigeerde GGZ-gerelateerde medicijngebruik van jongeren die vlak voor (cohort 2018-2019) of tijdens (cohort 2019-2020) de coronapandemie de arbeidsmarkt betreden gemiddeld op hetzelfde niveau liggen en zich op eenzelfde wijze ontwikkelen als voor jongeren uit eerdere cohorten. Dit wijst erop dat de eventuele impact van de pandemie op mentale gezondheid zich niet vertaalt in een hoger GGZ-gerelateerd medicijngebruik. Om dit te achterhalen corrigeren we in de vervolganalyses van GGZ-gerelateerd medicijngebruik voor niveauverschillen tussen cohorten die constant zijn over de tijd en voor de trendmatige ontwikkeling in GGZ-gerelateerd medicijngebruik na uitstroom. Het vervolg gaat alleen in op de cohortspecifieke verandering in de ontwikkeling in GGZ-gerelateerd medicijngebruik ten opzichte van het samengestelde referentiecohort.

Figuur 4.1 Het gemiddelde GGZ-gerelateerde medicijngebruik van jongeren neemt de eerste vier jaar na het verlaten van het onderwijs gestaag toe

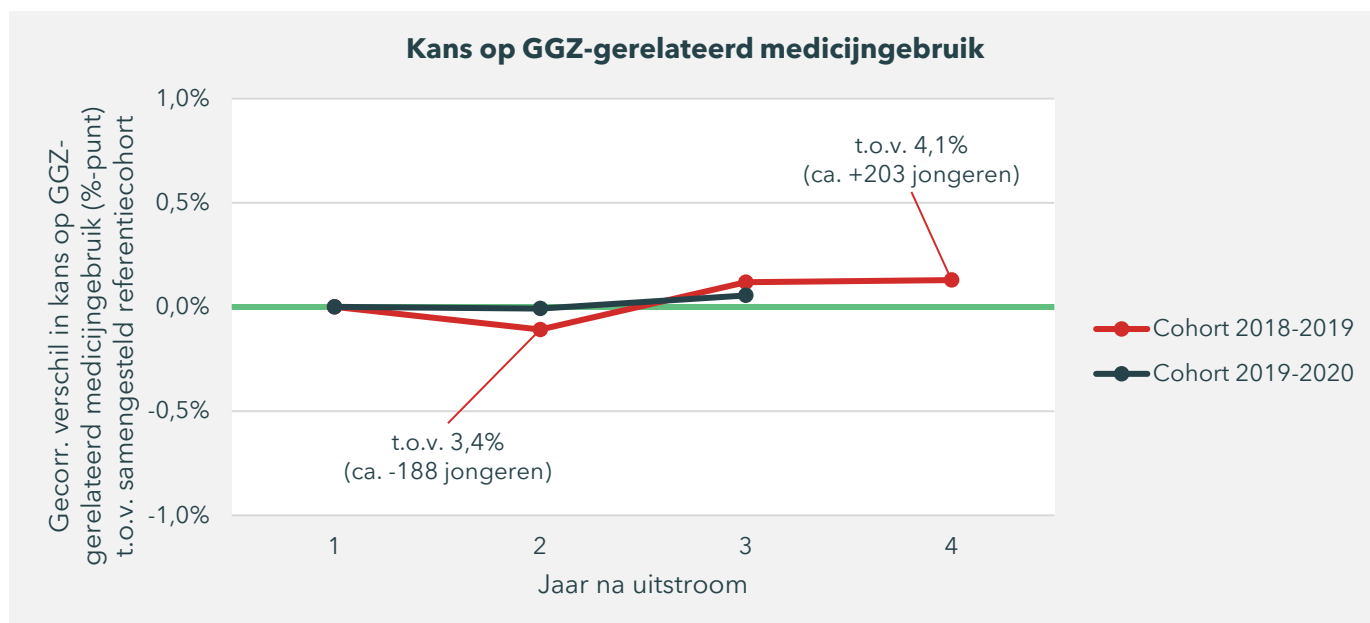

Noot: Het aantal jongeren is circa 160 duizend in cohort 2018-2019, circa 154 duizend in cohort 2019-2020 en circa 321 duizend in het samengestelde referentiecohort in het eerste jaar na uitstroom (t=1).

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

De coronapandemie lijkt nauwelijks langetermijnpact te hebben op het gemiddelde GGZ-gerelateerde medicijngebruik van jongeren die vlak voor of tijdens de pandemie de arbeidsmarkt betreden. Figuur 4.2 laat zien dat na een kleine dip in 2021 (twee jaar na uitstroom) het gemiddelde GGZ-gerelateerde medicijngebruik onder jongeren uit cohort 2018-2019 vier jaar na uitstroom iets hoger ligt (0,1 procentpunt; circa 203 jongeren) dan onder jongeren uit eerdere cohorten (gemiddeld 4,1 procent). De tijdelijke dip is mogelijk het gevolg van een beperkte toegang tot (mentale) zorg in de eerste twee jaar van de pandemie, waardoor er minder vaak medicijnen zijn voorgeschreven. Voor jongeren uit cohort 2019-2020 wijkt het gemiddelde GGZ-gerelateerde medicijngebruik de eerste drie jaar na uitstroom niet af van jongeren uit eerdere cohorten: van 2,9 procent in het eerste jaar tot 3,7 procent in het derde jaar na uitstroom.

Figuur 4.2 De coronapandemie lijkt nauwelijks langetermijnpact te hebben op het gemiddelde GGZ-gerelateerde medicijngebruik van jongeren die vlak voor of tijdens de pandemie de arbeidsmarkt betreden

Noot: De gemiddelde kans op GGZ-gerelateerd medicijngebruik in het samengestelde referentiecohort in het eerste jaar (t=1) en vierde jaar (t=4) na uitstroom is respectievelijk 3,4 en 4,1 procent.

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

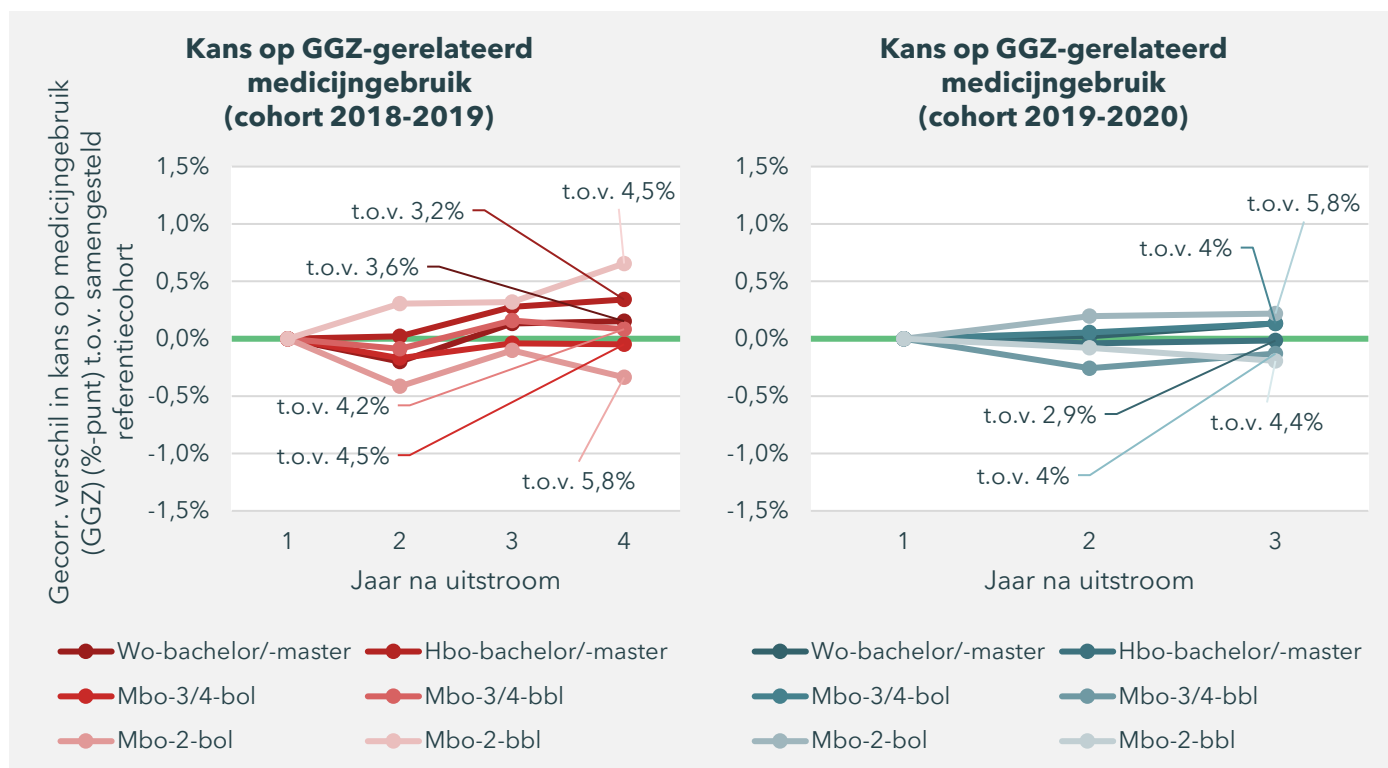
4.2 Verschillen tussen opleidingsniveaus

Deze paragraaf beschrijft de verschillen in de ontwikkeling van de mentale gezondheid (GGZ-gerelateerd medicijngebruik) van jongeren die vlak voor of tijdens de coronapandemie de arbeidsmarkt betreden, uitgesplitst naar opleidingsniveau. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen jongeren met een mbo-, hbo- of wo-diploma. Jongeren met een mbo-diploma zijn verder uitgesplitst naar de combinatie van niveau (2 of 3/4) en leerweg (bol of bbl).

GGZ-gerelateerd medicijngebruik

De ontwikkeling in GGD-gerelateerd medicijngebruik verschilt alleen voor jongeren die vlak voor de coronapandemie de arbeidsmarkt betreden tussen opleidingsniveaus in vergelijking met eerdere cohorten. Figuur 4.3 laat zien dat vooral onder jongeren uit cohort 2018-2019 met een mbo-2-bbl-opleiding het GGZ-gerelateerde medicijngebruik de eerste vier jaar na uitstroom is toegenomen ten opzichte van vergelijkbare jongeren uit eerdere cohorten (0,7 procentpunt ten opzichte van gemiddeld 4,5 procent; circa 41 jongeren). Dit is tegelijkertijd de groep waarvoor het verlies van een substantiële baan in navolging van de pandemie het grootst is (zie Figuur 3.5). Onder jongeren met een mbo-2-bol-opleiding ligt het GGZ-gerelateerde medicijngebruik juist iets lager dan onder jongeren uit eerdere cohorten (0,3 procentpunt ten opzichte van gemiddeld 5,8 procent; circa 38 jongeren). Voor de andere opleidingsniveaus verschilt het GGZ-gerelateerde medicijngebruik niet of nauwelijks met dat van vergelijkbare jongeren uit eerdere cohorten. Hetzelfde geldt voor jongeren van alle opleidingsniveaus uit cohort 2019-2020.

Figuur 4.3 De ontwikkeling in GGZ-gerelateerd medicijngebruik verschilt alleen voor jongeren die vlak voor de coronapandemie de arbeidsmarkt betreden tussen opleidingsniveaus in vergelijking met eerdere cohorten

Noot: De gemiddelde kans op GGZ-gerelateerd medicijngebruik in het samengestelde referentiecohort in respectievelijk het eerste jaar (t=1), derde jaar (t=3) en vierde jaar (t=4) na uitstroom is: Wo-bachelor/-master: 2,6, 3,3 en 3,6 procent; Hbo-bachelor/-master: 2,3, 2,9 en 3,2 procent; Mbo-3/4-bol: 3,2, 4,0 en 4,5 procent; Mbo-3/4-bbl: 2,8, 3,8 en 4,2 procent; Mbo-2-bol: 4,8, 5,4 en 5,8 procent; en Mbo-2-bbl: 3,5, 4,4 en 4,5 procent.

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

4.3 Verschillen naar geslacht

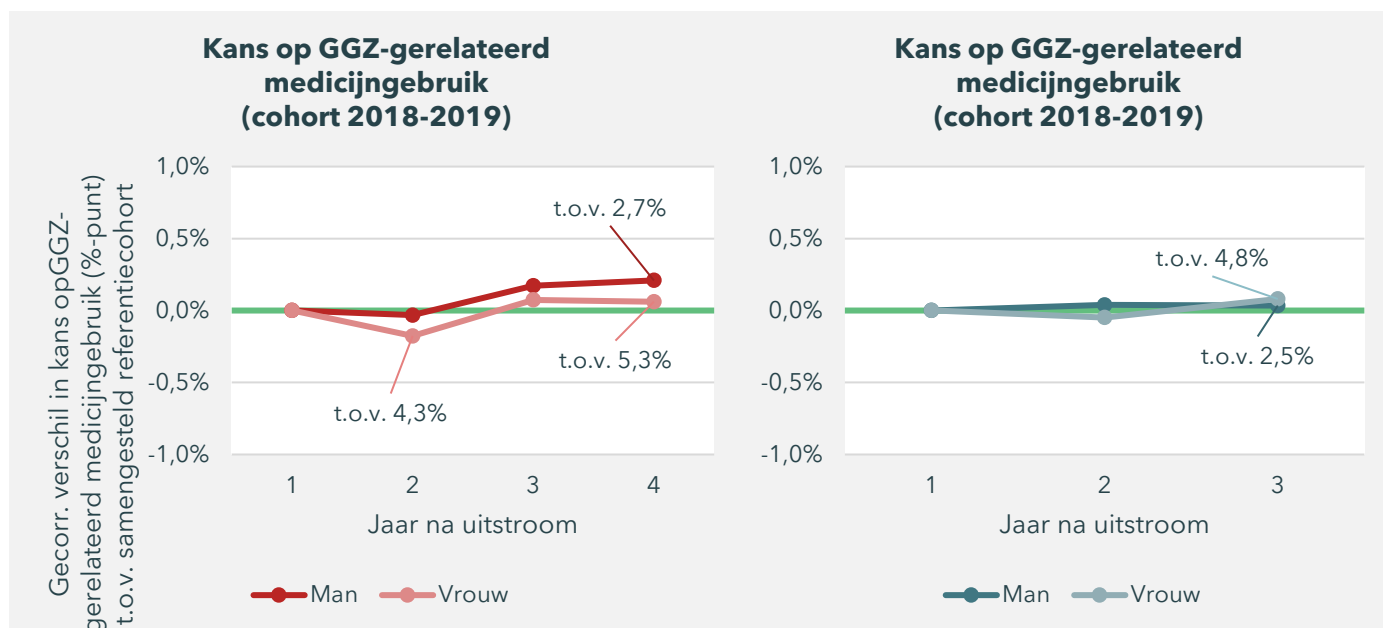
Deze paragraaf beschrijft de verschillen in de ontwikkeling van de mentale gezondheid (GGZ-gerelateerd medicijngebruik) van jongeren die vlak voor of tijdens de coronapandemie de arbeidsmarkt betreden tussen mannen en vrouwen.

GGZ-gerelateerd medicijngebruik

De ontwikkeling in GGZ-gerelateerd medicijngebruik verloopt grotendeels gelijk voor mannen en vrouwen die vlak voor of tijdens de coronapandemie de arbeidsmarkt betreden in vergelijking met eerdere cohorten.

Figuur 4.4 laat zien dat zowel mannen als vrouwen tijdelijk een dip in 2021 (twee jaar na uitstroom) en vervolgens een toename in GGZ-gerelateerd medicijngebruik vier jaar na uitstroom doormaken in vergelijking met mannen en vrouwen uit eerdere cohorten. De dip is iets groter voor vrouwen, terwijl de toename iets groter is voor mannen. Hierbij zij opgemerkt dat het GGZ-gerelateerde medicijngebruik gemiddeld hoger is onder vrouwen dan onder mannen. De ontwikkeling in GGZ-gerelateerd medicijngebruik voor mannen en vrouwen die tijdens de pandemie de arbeidsmarkt betreden verschilt niet of nauwelijks met die van mannen en vrouwen uit eerdere cohorten.

Figuur 4.4 De ontwikkeling in GGZ-gerelateerd medicijngebruik verloopt grotendeels gelijk voor mannen en vrouwen die vlak voor of tijdens de coronapandemie de arbeidsmarkt betreden in vergelijking met eerdere cohorten

Noot: De gemiddelde kans op GGZ-gerelateerd medicijngebruik in het samengestelde referentiecohort in respectievelijk het eerste jaar (t=1), derde jaar (t=3) en vierde jaar (t=4) na uitstroom is: Man: 2,0, 2,5 en 2,7 procent; en Vrouw: 3,8, 4,8 en 5,3 procent.

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

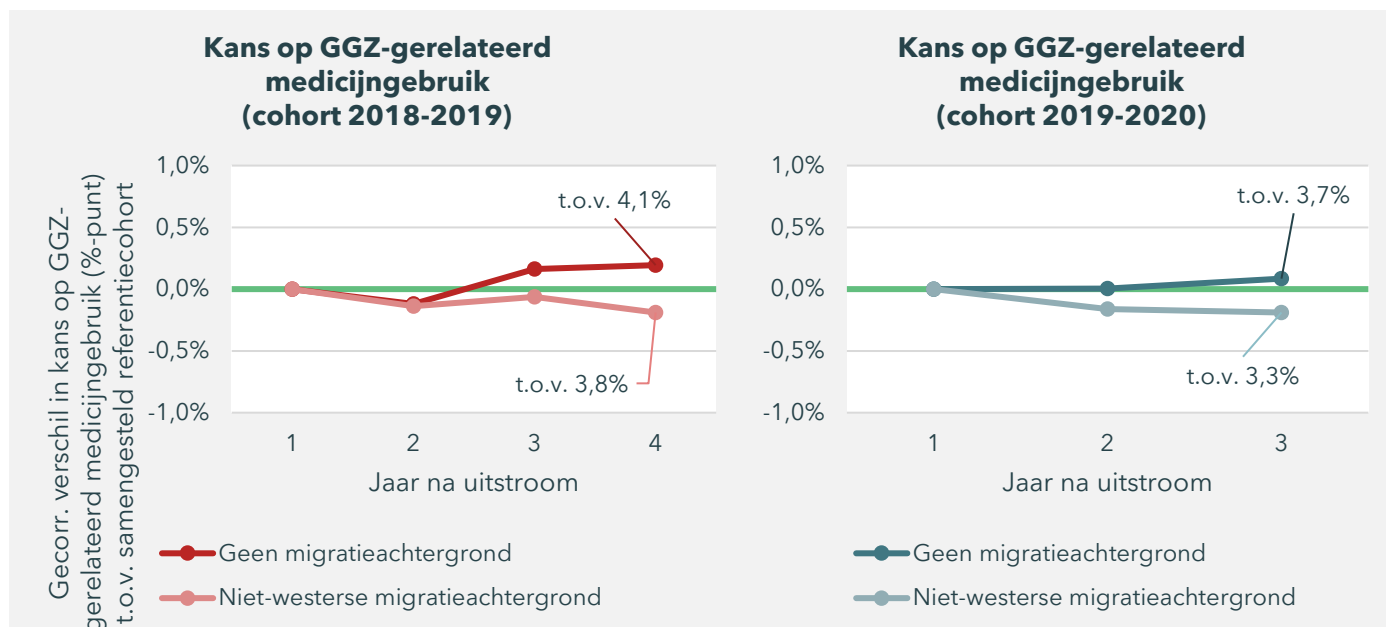
4.4 Verschillen naar herkomst

Deze paragraaf beschrijft de verschillen in de ontwikkeling van de mentale gezondheid (GGZ-gerelateerd medicijngebruik) van jongeren die vlak voor of tijdens de coronapandemie de arbeidsmarkt betreden naar herkomst. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen jongeren zonder migratieachtergrond en jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond (voornamelijk Turkije, Marokko, Suriname en de Nederlandse Antillen). Jongeren met een westerse migratieachtergrond zijn buiten beschouwing gelaten.

GGZ-gerelateerd medicijngebruik

Jongeren met een migratieachtergrond die vlak voor of tijdens de coronapandemie de arbeidsmarkt betreden gebruiken iets minder vaak GGZ-gerelateerde medicijnen dan dezelfde groep jongeren uit eerdere cohorten. Figuur 4.5 laat zien dat jongeren met een migratieachtergrond uit cohort 2018-2019 en 2019-2020 respectievelijk vier en drie jaar na uitstroom minder gebruikmaken van GGZ-gerelateerde medicijnen dan dezelfde groep jongeren uit eerdere cohorten (0,2 procentpunt ten opzichte van resp. gemiddeld 3,8 en 3,3 procent; circa 43 en 40 jongeren). Jongeren zonder migratieachtergrond uit cohort 2018-2019 maken juist iets meer gebruik van GGZ-gerelateerde medicijnen dan dezelfde groep jongeren uit eerdere cohorten (0,1 procentpunt ten opzichte van gemiddeld 4,1 procent; circa 103 jongeren).

Figuur 4.5 Jongeren met een migratieachtergrond die vlak voor of tijdens de coronapandemie de arbeidsmarkt betreden gebruiken iets minder vaak GGZ-gerelateerde medicijnen dan dezelfde groep jongeren uit eerdere cohorten

Noot: De gemiddelde kans op GGZ-gerelateerd medicijngebruik in het samengestelde referentiecohort in respectievelijk het eerste jaar (t=1), derde jaar (t=3) en vierde jaar (t=4) na uitstroom is: Geen migratieachtergrond: 3,0, 3,7 en 4,1 procent; en Niet-westerse migratieachtergrond: 2,2, 3,3 en 3,8 procent.

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

4.5 Verschillen naar gezondheidsbeperkingen

Deze paragraaf beschrijft de verschillen in de ontwikkeling van de mentale gezondheid (GGZ-gerelateerd medicijngebruik) van jongeren die vlak voor of tijdens de coronapandemie de arbeidsmarkt betreden, uitgesplitst naar gezondheidsbeperkingen. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen jongeren zonder gezondheidsbeperkingen en jongeren met fysieke en/of mentale gezondheidsbeperkingen (zie Box 4.1).

Box 4.1 Welke jongeren hebben een gezondheidsbeperking?

Jongeren met **mentale gezondheidsbeperkingen** zijn jongeren die twee jaar op rij GGZ-kosten maken, medicijnen voor een psychische aandoening gebruiken of een indicatie voor een psychiatrische aandoening hebben op basis van de Wet landelijke zorg (Wlz). Deze jongeren ontvangen Jeugdhulp vanuit de gemeente, die breder is dan alleen psychische zorg en soms tot 23 jaar verlengd kan worden. Omdat de verschillende typen Jeugdhulp niet te onderscheiden zijn in de data, zijn alle jongeren met Jeugdhulp tot deze groep gerekend.

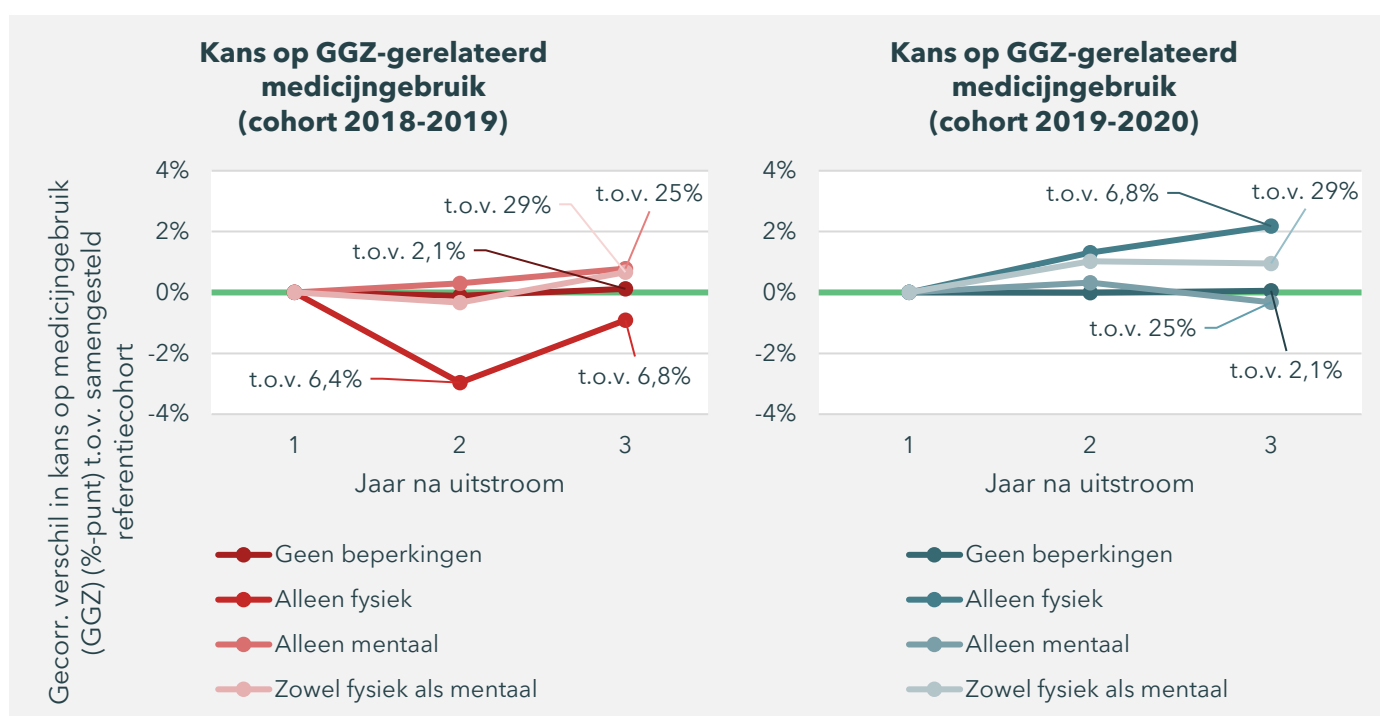
Jongeren met **fysieke gezondheidsbeperkingen** zijn jongeren die twee jaar op rij hoge (niet-GGZ) zorgkosten hebben, medicijnen voor een chronische aandoening gebruiken of een Wlz-indicatie voor een somatische, lichamelijke of zintuiglijke aandoening hebben.

GGZ-gerelateerd medicijngebruik

De ontwikkeling in GGZ-gerelateerd medicijngebruik verschilt alleen voor jongeren met enkel een fysieke gezondheidsbeperking in vergelijking met eerdere cohorten. Figuur 4.6 laat zien dat jongeren uit cohort 2018-2019 met alleen een fysieke gezondheidsbeperking minder vaak gebruikmaken van GGZ-gerelateerde medicijnen

in vergelijking met dezelfde groep jongeren uit eerdere cohorten (-0,9 procentpunt ten opzichte van gemiddeld 6,8 procent; circa 244 jongeren). Jongeren uit cohort 2019-2020 met alleen een fysieke gezondheidsbeperking maken daarentegen juist vaker gebruik van GGZ-gerelateerde medicijnen in vergelijking met dezelfde groep jongeren uit eerdere cohorten (2,2 procentpunt ten opzichte van gemiddeld 6,8 procent; circa 545 jongeren). Voor jongeren zonder gezondheidsbeperkingen of met mentale gezondheidsbeperkingen verschilt het GGZ-gerelateerde medicijngebruik niet of nauwelijks met dat van vergelijkbare jongeren uit eerdere cohorten.

Figuur 4.6 De ontwikkeling in GGZ-gerelateerd medicijngebruik verschilt alleen voor jongeren met enkel een fysieke gezondheidsbeperking in vergelijking met eerdere cohorten

Noot: De gemiddelde kans op GGZ-gerelateerd medicijngebruik in het samengestelde referentiecohort in respectievelijk het eerste jaar (t=1) en derde jaar (t=3) na uitstroom is: Geen beperkingen: 1,2 en 2,1 procent; Alleen fysiek: 5,9, en 6,8 procent; Alleen mentaal: 26 en 25 procent; en Zowel fysiek als mentaal: 33 en 29 procent.

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

Referenties

- Altonji, J. G., Kahn, L. B., & Speer, J. D. (2016). Cashier or consultant? Entry labor market conditions, field of study, and career success. *Journal of Labor Economics*, 34(S1), S361-S401.
- Bisschop, P., van Kesteren, J., van der Ven, K., Prevoo, T. & ter Weel, B. (2021). *Naar een betere startpositie op de arbeidsmarkt: Onderzoek naar de aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt voor mbo'ers met een migratieachtergrond*. SEO-rapport 2021-64, Amsterdam: SEO Economisch Onderzoek.
- Bussink, H., Vervliet, T., ter Weel, B., de Winter-Koçak, S. & Soeterik, I. (2022a). *Een onverwacht valse start op de arbeidsmarkt: De impact van de coronapandemie op de overgang van het onderwijs naar de arbeidsmarkt*. SEO-rapport 2022-101, Amsterdam: SEO Economisch Onderzoek.
- Bussink, H., Vervliet, T., & ter Weel, B. (2022b). The short-term effect of the COVID-19 crisis on employment probabilities of labour-market entrants in the Netherlands. *De Economist*, 170(2), 279-303.
- Browning, M., & Heinesen, E. (2012). Effect of job loss due to plant closure on mortality and hospitalization. *Journal of health economics*, 31(4), 599-616.
- Brunner, B., & Kuhn, A. (2014). The impact of labor market entry conditions on initial job assignment and wages. *Journal of Population Economics*, 27, 705-738.
- Clark, A., Georgellis, Y., & Sanfey, P. (2001). Scarring: The psychological impact of past unemployment. *Economica*, 68(270), 221-241.
- Cockx, B., & Ghirelli, C. (2016). Scars of recessions in a rigid labor market. *Labour Economics*, 41, 162-176.
- Cunha, F., & Heckman, J. (2007). The technology of skill formation. *American economic review*, 97(2), 31-47.
- Grossman, M. (2017). On the concept of health capital and the demand for health. In *Determinants of health: an economic perspective* (pp. 6-41). Columbia University Press.
- Fernández-Kranz, D., & Rodríguez-Planas, N. (2018). The perfect storm: Graduating during a recession in a segmented labor market. *ILR Review*, 71(2), 492-524.
- Kahn, L. B. (2010). The long-term labor market consequences of graduating from college in a bad economy. *Labour economics*, 17(2), 303-316.
- Kauhanen, L., Wan Mohd Yunus, W. M. A., Lempinen, L., Peltonen, K., Gyllenberg, D., Mishina, K., ... & Sourander, A. (2023). A systematic review of the mental health changes of children and young people before and during the COVID-19 pandemic. *European child & adolescent psychiatry*, 32(6), 995-1013.
- McCloughen, A., Foster, K., Huws-Thomas, M., & Delgado, C. (2012). Physical health and wellbeing of emerging and young adults with mental illness: An integrative review of international literature. *International journal of mental health nursing*, 21(3), 274-288.

- Oreopoulos, P., von Wachter, T., & Heisz, A. (2012). The short-and long-term career effects of graduating in a recession. *American Economic Journal: Applied Economics*, 4(1), 1-29.
- Panchal, U., Salazar de Pablo, G., Franco, M., Moreno, C., Parellada, M., Arango, C., & Fusar-Poli, P. (2023). The impact of COVID-19 lockdown on child and adolescent mental health: systematic review. *European child & adolescent psychiatry*, 32(7), 1151-1177.
- Schwandt, H., & von Wachter, T. (2019). Unlucky cohorts: Estimating the long-term effects of entering the labor market in a recession in large cross-sectional data sets. *Journal of Labor Economics*, 37(S1), S161-S198.
- Stewart, J. M. (2001). The impact of health status on the duration of unemployment spells and the implications for studies of the impact of unemployment on health status. *Journal of health economics*, 20(5), 781-796.
- Stutzer, A., & Lalive, R. (2004). The role of social work norms in job searching and subjective well-being. *Journal of the European Economic Association*, 2(4), 696-719.
- Van den Berge, W. (2018). Bad start, bad match? The early career effects of graduating in a recession for vocational and academic graduates. *Labour Economics*, 53, 75-96.
- Wolf, K., & Schmitz, J. (2024). Scoping review: longitudinal effects of the COVID-19 pandemic on child and adolescent mental health. *European child & adolescent psychiatry*, 33(5), 1257-1312.

Bijlage A Beschrijvende statistieken

Figuur A.1 Beschrijvende statistieken van de belangrijkste persoonskenmerken per cohort

	Referentiecohort			Cohort 2018-2019		Cohort 2019-2020	
	T=1	T=39	T=51	T=1	T=51	T=1	T=39
Totaal	320.599	305.049	154.046	160.386	156.900	153.714	150.671
Opleidingsniveau							
Wo-bachelor/-master	19%	18%	18%	20%	19%	20%	20%
Hbo-bachelor/-master	29%	28%	27%	29%	29%	29%	29%
Mbo-3/4-bol	31%	31%	32%	30%	30%	29%	29%
Mbo-3/4-bbl	9%	10%	10%	10%	11%	11%	11%
Mbo-2-bol	7%	8%	9%	7%	7%	7%	7%
Mbo-2-bbl	4%	5%	5%	4%	4%	4%	4%
Geslacht							
Man	48%	48%	48%	49%	49%	49%	49%
Vrouw	52%	52%	52%	51%	51%	51%	51%
Herkomst							
Nederlands	80%	80%	80%	80%	80%	80%	80%
Westers	6%	6%	6%	6%	6%	6%	6%
Niet-westers	14%	14%	14%	14%	14%	14%	14%
Gezondheidsbeperkingen	T=1	T=27		T=1	T=27	T=1	T=27
Geen	75%	75%		75%	75%	75%	75%
Alleen fysiek	17%	17%		17%	17%	16%	17%
Alleen mentaal	6%	6%		7%	7%	7%	7%
Zowel fysiek als mentaal	2%	2%		2%	2%	2%	2%

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

Bijlage B Schattingsresultaten

Bijlage B.1 Substantiële baan

Figuur B.1 Schattingsresultaten voor de kans op een substantiële baan per cohort

	Maand na uitstroom	Referentiecohort	Cohort 2018-2019		Cohort 2019-2020	
		%	%-punt	Aantal	%-punt	Aantal
Totaal	1	67,8				
	27	77,6	-0,2	-379	1,3	2.207
	39	76,9	-0,6	-914	1,0	1.558
	51	75,8	-0,7	-1.168		
Opleidingsniveau						
Wo-bachelor/-master	1	64,3				
	27	82,2	1,3	388	0,4	113
	39	81,7	0,9	270	0,5	145
	51	80,2	0,7	217		
Hbo-bachelor/-master	1	70,2				
	27	81,7	0,5	247	1,3	588
	39	81,0	-0,2	-98	1,1	460
	51	80,2	-0,6	-247		
Mbo-3/4-bol	1	64,4				
	27	73,7	-0,9	-457	2,6	1.151
	39	73,1	-0,6	-282	2,8	1.225
	51	72,6	-0,7	-336		
Mbo-3/4-bbl	1	89,7				
	27	85,9	-0,7	-122	-0,7	-116
	39	83,8	-1,7	-288	-1,5	-266
	51	81,4	-1,9	-310		
Mbo-2-bol	1	47,7				
	27	57,6	-1,5	-168	3,8	380
	39	58,5	-1,2	-135	2,7	271
	51	57,9	-1,1	-124		
Mbo-2-bbl	1	79,8				
	27	77,7	-1,4	-84	2,7	168
	39	76,7	-2,8	-172	0,6	37
	51	75,0	-3,3	-205		
Geslacht						
Man	1	69,9				
	27	79,3	-0,7	-555	1,6	1.174
	39	78,8	-1,3	-977	1,1	849

Vrouw	51	77,7	-1,5	-1.131		
	1	65,8				
	27	76,1	0,3	223	1,2	894
	39	75,0	0,1	115	1,0	755
	51	73,9	0,0	14		
Herkomst						
Geen migratieachtergrond	1	70,5				
	27	80,4	-0,1	-90	1,5	1.782
	39	79,6	-0,1	-124	1,4	1.705
	51	78,6	-0,2	-251		
Niet-westerse migratieachtergrond	1	55,5				
	27	64,6	-1,4	-309	0,1	16
	39	63,3	-3,3	-728	-1,3	-265
	51	61,6	-3,5	-782		
Gezondheidsbeperkingen						
Geen	1	67,8				
	27	77,6	-0,2	-283	1,3	1.516
Alleen fysiek	1	66,1				
	27	75,3	-0,4	-117	1,0	260
Alleen mentaal	1	59,1				
	27	68,5	-0,3	-34	2,6	269
Zowel fysiek als mentaal	1	56,7				
	27	64,9	-1,6	-47	3,4	101

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

Bijlage B.2 GGZ-gerelateerd medicijngebruik

Figuur B.2 Schattingsresultaten voor de kans op GGZ-gerelateerd medicijngebruik per cohort

	Maand na uitstroom	Referentiecohort	Cohort 2018-2019		Cohort 2019-2020	
		%	%-punt	Aantal	%-punt	Aantal
Totaal	1	2,9				
	3	3,7	0,1	188	0,1	84
	4	4,1	0,1	203		
Opleidingsniveau						
Wo-bachelor/-master	1	2,6				
	3	3,3	0,1	41	0,1	41
	4	3,6	0,2	47		
Hbo-bachelor/-master	1	2,3				
	3	2,9	0,3	125	0,0	-7
	4	3,2	0,3	154		

Mbo-3/4-bol	1	3,2				
	3	4,0	0,0	-19	0,1	58
	4	4,5	0,0	-23		
	1	2,8				
	3	3,8	0,2	27	-0,1	-22
	4	4,2	0,1	14		
	1	4,8				
	3	5,4	-0,1	-12	0,2	22
	4	5,8	-0,3	-38		
Mbo-2-bol	1	3,5				
	3	4,4	0,3	20	-0,2	-12
	4	4,5	0,7	41		
Geslacht						
	Man	1	2,0			
		3	2,5	0,2	135	0,0
		4	2,7	0,2	163	
	Vrouw	1	3,8			
		3	4,8	0,1	59	0,1
		4	5,3	0,1	49	62
Herkomst						
	Geen migratieachtergrond	1	3,0			
		3	3,7	0,2	206	0,1
		4	4,1	0,2	245	
	Niet-westerse migratieachtergrond	1	2,2			
		3	3,3	-0,1	-14	-0,2
		4	3,8	-0,2	-43	-40
Gezondheidsbeperkingen						
	Geen	1	1,2			
		3	2,1	0,1	147	0,1
	Alleen fysiek	1	5,9			
		3	6,8	-0,9	-244	2,2
	Alleen mentaal	1	26,5			
		3	24,6	0,8	81	-0,3
	Zowel fysiek als mentaal	1	32,9			
		3	29,4	0,7	20	1,0

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

“De wetenschap dat het goed is.”

SEO Economisch Onderzoek doet onafhankelijk toegepast onderzoek in opdracht van overheid en bedrijfsleven. Ons onderzoek helpt onze opdrachtgevers bij het nemen van beslissingen. SEO Economisch Onderzoek is gelieerd aan de Universiteit van Amsterdam. Dat geeft ons zicht op de nieuwste wetenschappelijke methoden. We hebben geen winstoogmerk en investeren continu in het intellectueel kapitaal van de medewerkers via promotietrajecten, het uitbrengen van wetenschappelijke publicaties, kennisnetwerken en congresbezoek.

SEO-rapport 2024-126
ISBN 978-90-5220-454-3

Informatie & Disclaimer

SEO Economisch Onderzoek heeft op de verkregen informatie en data geen onderzoek uitgevoerd dat het karakter draagt van een accountantscontrole of due diligence. SEO is niet verantwoordelijk voor fouten of omissies in de verkregen informatie en data.

Copyright © 2024 SEO Amsterdam.

Alle rechten voorbehouden. Het is geoorloofd gegevens uit dit rapport te gebruiken in artikelen, onderzoeken en collegesyllabi, mits daarbij de bron duidelijk en nauwkeurig wordt vermeld. Gegevens uit dit rapport mogen niet voor commerciële doeleinden gebruikt worden zonder voorafgaande toestemming van de auteur(s). Toestemming kan worden verkregen via secretariaat@seo.nl.

Roetersstraat 29
1018 WB Amsterdam

+31 20 399 1255
secretariaat@seo.nl
www.seo.nl